

‘We vieren Bob Dylans niet-aanwezigheid’

Pagina 11

Oud-aanklager: in oorlog zijn mensen de baas, niet slimme bommen

Pagina 3

Eetstoornissen online behandeld: ‘Mensen googlen nu eenmaal’

Pagina 7

Nee! Nee! En nog eens nee! Graffiti-kunstenaar krijgt Prins Claus Prijs

Pagina 9

Hij zei wel wildere dingen

Het proces Wilders: debat tussen Paul Cliteur en Leo Lucassen

Vrijdag doet de rechter uitspraak in de zaak Wilders. Rechtenprof Paul Cliteur trad tijdens het proces op als getuige. Voor Mare ging hij in debat met Leo Lucassen, historicus en uitgesproken PVV-criticus.

Ronde 1: Minder, minder... mag dat?

Leo Lucassen: ‘Als je Marokkaanse roots hebt, snap ik dat je denkt: ik heb last van Wilders. Het moet potverdorie afgelopen zijn met die enorm generalistische manier van praten. Ik ben geen jurist en weet niet of het Openbaar Ministerie een sterke zaak heeft. Maar er is sprake van systematische ophitsing tegen bepaalde groepen in de samenleving. Die “minder minder”-uitspraak is er slechts een in een reeks van velen. Wilders en vooral ook PVV-Kamerlid Martin Bosma, doen dat al meer dan tien jaar.’

Paul Cliteur: ‘Dit is het belangrijkste proces in mijn academische loopbaan. Dat klinkt hoogdravend, maar toch is het zo. Het is een foute beslissing om Wilders te vervolgen. Er staat een politicus terecht voor uitspraken. Juridisch gezien valt het onder de opiniedelicten: dingen die je niet mag zeggen. Het probleem is echter dat het juist de taak van politici is om opinies te ventileren. Je raakt het politieke bedrijf zo in het hart. De discussie moet gevoerd worden in de Tweede Kamer, niet in de rechtbank.’

Lucassen: ‘Het proces biedt Wilders een podium om zijn belangrijkste politieke punten nogmaals uit te venten. Maar wat ik gevaarlijker vindt, is dat hij met opmerkingen als “flutproces” kritiek levert op de rechtspraak in het algemeen. Ik vind het altijd heel dubieus als politici zich daarmee gaan bemoeien.’

Cliteur: ‘Als hij wordt veroordeeld, gaat hij bij verkiezingen in maart in beroep bij het Nederlandse volk. Een deel van hen zal zich afkeren van de rechtelijke macht.’

Lucassen: ‘Waar weinig aandacht voor is en wat ik belangrijker vind

is dat Wilders en andere gekozen PVV'ers op sociale media bewust nepnieuws en hoaxes rondpompen. Vluchtelingen en moslims zouden schuldig zijn aan de meest gruwelijke misdrijven. Dat komt veel dichterbij haatzaaien dan die uitspraken.’

Cliteur: ‘Artikelen 137c en 137d in het Wetboek van strafrecht criminaliseren bepaalde gedragingen tegen

bepaalde groepen. Het gaat dan om ras, godsdienst, geslacht, seksuele voorkeur en handicap. Kun je de uitspraken van Wilders in verband brengen met ras? Ja, vindt een deel van de juristen. Want je kunt het begrip ras ruim interpreteren. Maar Marokkanen hebben een nationaliteit en zijn geen ras.’

Lucassen: ‘Dat is een erg legalis-

tische manier van redeneren. Wetenschappelijk gezien is het begrip ras onbruikbaar. We bedoelen herkomst of etniciteit. Ik kijk naar het maatschappelijke effect van deze uitspraken. Het zal mensen worst zijn of het om een ras of een natie gaat.’ **VB**

> Verder lezen op pagina 6

Vernietigend rapport over pedagogiek

Leidse pedagogen voelen zich onveilig en gaan gebukt onder intimidatie, manipulatie en een ‘verstikkende’ werksfeer.

DOOR VINCENT BONGERS Dat blijkt uit een vertrouwelijk rapport over het werkklimaat op het instituut.

Mare berichtte in juni al over promovendi die gebukt gingen onder ‘intimidatie, angst en kleinering’. Het door het faculteitsbestuur gelaste onafhankelijke onderzoek was kort daarop klaar, maar moest geheim blijven.

Uit het rapport blijkt nu dat de problemen bij het instituut groot zijn. ‘Onveiligheid is diepgeworteld in het werkklimaat’, schrijft onderzoeker Monique Balm. Vrijwel alle bestuurders en hoogleraren die aan het instituut zijn verbonden zijn gesproken.

‘De meerderheid van de hoogleraren geeft aan zich onveilig te voelen’, aldus de rapportage. ‘Dat gevoel is in de loop der jaren ontstaan doordat “personen elkaar erg autoritair en manipulerend bejegenen.” En: ‘De meerderheid van de hoogleraren is voorzichtig met wat ze met wie bespreken; “dat het tegen je gebruikt wordt”, is een veelvuldige ervaring.’

Enkele professoren stellen zich zo op dat ‘het samenwerkingsklimaat verstikkend en continu aan strijd onderhevig is’. Een hoogleraar speelt vaak een rol bij conflicten. Wie in aanvaring met deze persoon komt ‘dient bestand te zijn tegen aanhoudende en oordelende aanvallen’, die ‘onveiligheid’ en ‘zelfs angst oproepen.’

Balm beschrijft tot welke bizarre taferelen de verziekte sfeer kan leiden: ‘Het voorbeeld dat een (onverwachte) ziekenhuisopname van de één, tot een spreekverbod op een beterschapswens van de ander leidde, alsook het moeten negeren van deze hele gebeurtenis, werd door meerdere personen genoemd.’

> Verder lezen op pagina 5

Let op! Mare zoekt een stagiair(e)

Interesse in journalistiek? Bij Mare is plaats voor een stagiair(e), 3 tot 4 dagen per week. Mail sollicitatie, cv en artikelen naar frank.provoost@mare.leidenuniv.nl

Pagina 4

Rector en vier profs voor de rechter

Zij moesten vrijdag onder ede verklaren wat er misging bij een sollicitatieprocedure van de Britse taalkunde hoogleraar Vyvyan Evans. De zitting duurde 10 uur.

Pagina 5

Weer Kamervragen over affaire Maat

Pieter Omtzigt (CDA) gaat opnieuw Kamervragen stellen over de affaire Maat. Vrijgekomen stukken over de MH17-ana-toom zijn nu niet zwart- maar witgelakt.

LAATSTE KANS!

Win € 250 met de Mare-Kooyker Kerstverhalenwedstrijd

Mail je verhaal (max. 1500 wrd) naar: redactie@mare.leidenuniv.nl en doe dat vóór 9 december. Win €250, €75 of €50 aan boekenbonnen. Deelname alleen voor Leidse studenten

Bandirah Pagina 12

Geen commentaar

Clusterfuck

DOOR MARLEEN VAN WESEL ‘What did we learn, Palmer?’ vraagt de CIA-chef in de laatste scène van de Coen Brothers-film *Burn After Reading* (2008), kort nadat hij het hele scenario al treffend en tegelijkertijd zonder enig benul heeft samengevat als: ‘What a clusterfuck.’

‘I don’t know, sir’, antwoordt zijn medewerker.
‘I don’t fucking know either. I guess we learned not to do it again.’
‘Yes, sir.’

‘I’m fucked if I know what we did.’
Misschien ging het zo. Na een ‘onvolkomenheid’ trok rector magnificus Carel Stolker afgelopen voorjaar de stekker uit een sollicitatieprocedure voor een hoogleraar. ‘Vanzelfsprekend vinden wij het belangrijk dat er lessen getrokken worden uit het gebeurde’, mailde Stolker nog naar een sollicitatiecommissielid dat verhaal kwam halen.

Oké, de frequentie van het woord ‘fuck’ lag iets lager, maar wat *Het Gebeurde* was? De advocaten van de universiteit kregen de opdracht tot onderzoek, maar van de uitkomst wilde de rector niet op de hoogte gebracht worden. Met vijfduizend medewerkers en ‘een permanente stroom van sollicitaties’, sta je als rector-magnificus ‘op flinke afstand’, verklaarde hij afgelopen vrijdag voor de rechter. Een sollicitant die zich benadeeld voelde, had de rector opgeroepen voor een getuigenverhoor, en eist deze week van de raad van bestuur zijn aftreden (zie pagina 4.)

De sollicitant verzamelde vrijdag bewijs dat op niet geheel zuivere wijze informatie over hem in de sollicitatiecommissie was beland. De advocaten van de universiteit waren vooral druk met uitzoeken hoe die informatie de vertrouwelijke commissievergadering weer had verlaten. Een excuus aan de sollicitant was er intussen bij ingeschoten. Welk commissielid was *Het Lek*? Was de een iets te dikke vriendjes met de sollicitant? En een ander trouwens iets te

verbitterd? Een beetje onderling vertrouwen in elkaars goede bedoelingen, hoe verkeerd die achteraf soms uitpakken, had de heren hoogleraren in het getuigenbankje wellicht goed gedaan. Zelf handelden ze immers uit gevoelens als bezorgdheid, rechtvaardigheid of hooguit onwetendheid. Volgens de sollicitant was er niet eens zoiets als: *Het Lek*.

Maar goed, laten we niet helemaal *Jan Terlouw* gaan bij het trekken van lessen uit *Het Gebeurde*. De universiteit

kampt met meer personeelsproblemen. Neem de werkvloer van pedagogiek (zie pagina 1). Die zal inmiddels simpelweg te onveilig voelen voor het wondermiddel ‘vertrouwen’.

Intussen voelen de medewerkers van International Studies zich in het verre, onherbergzame Den Haag vergeten en genegeerd. In hun aanpassingsvermogen heeft de universiteit misschien juist iets te veel vertrouwen – of gewoon geen interesse, aldus twee hoogleraren eerder in *Mare*. (‘Dit is een heel slechte deal’, zeiden ze op 24 november)

Een touwtje uit de brievenbus lijkt me weer andere problemen veroorzaken. *I don’t fucking know either*, hoor: wij klepperden vroeger gewoon met die brievenbussen en dat werkte ook prima. We hadden de aandacht en dat opende deuren. En vervolgens keken we samen Disney-films op video. Daarin viel op het eind nooit het woord *clusterfuck*.

Vijfduizend werknemers is veel. Je moet er niet aan denken dat ze met z’n allen aan je brievenbus komen klepperen. Maar het zijn wél vijfduizend mensen. Die hebben in plaats van ‘een flinke afstand’ soms juist een beetje aandacht nodig, voor hun goede bedoelingen, hun werk, gevoelens van onveiligheid en het treurige idee dat ze vergeten worden. Daarvoor zijn wellicht dingen nodig die in het echt niet bestaan, zoals een vleugje Disney-magie of gewoon meer tijd of meer geld. Of vijfduizend keer een knuffel van de rector tijdens de kerstborrel.

Colofon

Redactie-adres Reuvenplaats 3, 2311 BE Leiden
Postbus 9500 2300 RA Leiden
Telefoon 071–527 7272
Website mareonline.nl
E-mail redactie@mare.leidenuniv.nl
De redactie is op vrijdag gesloten.
Oplage circa 15000
Hoofredactie
Frank Provoost frank.provoost@mare.leidenuniv.nl
Redactie
Vincent Bongers vbongers@mare.leidenuniv.nl
Bart Braun bbraun@mare.leidenuniv.nl
Anoushka Kloosterman a.s.kloosterman@mare.leidenuniv.nl
Marleen van Wesel h.g.van.wesel@mare.leidenuniv.nl
Medewerkers
Fernke Blommaert • Mattijn de Groot • Holger Gzella •
Marit de Roij • Benjamin Sprecher
Fotografie Taco van der Eb • Marc de Haan
Illustraties Bas van der Schot • Bandirah • Silas.nl
Basisonwerp Roeland Segaar, Dokwerk Communicatie
Art direction en vormgeving Marcel van den Berg
Drukwerk Rodi Rotatiedruk, Broek op Langedijk
Advertenties Bureau van Vliet B.V.
Postbus 20 2040 AA Zandvoort
Telefoon 023 – 571 47 45
Redactieraad
Prof. dr. J.C. de Jong (voorzitter) • Prof. dr. F. Israel (vice-voorzitter) • Birgül Ağıkşöz • Joline Cramer •
drs. Bart Funnekotter • drs. Malou van Hintum •
mr. Folkert Jensma • Merian Kuipers • Josephine Say •
Prof. dr. Nico Schrijver • Marieke Vinkenog •
Dr. Hans Vollaard • Christian van der Woude
Jaarabonnementen
Een jaarabonnement op *Mare* loopt van september t/m juni. Belangstellenden kunnen *Mare* thuisgestuurd krijgen door €35 over te maken op IBAN NL68RAB00103257950 ten name van Universiteit Leiden (o.v.v. *Mare* en SAP-nummer 6200092091) en vervolgens een bevestigingsmail met daarin hun adres te sturen naar redactie@mare.leidenuniv.nl. Studenten betalen €25.
Ter controle graag in de bevestigingsmail ook het studentnummer vermelden.
Adreswijzigingen
Alleen schriftelijk met postwikkelt.
Klachten en opmerkingen over de toezending van *Mare* 071-5277272.
Mededelingen voor het op donderdag verschijnende nummer moeten uiterlijk de voorafgaande donderdag 16.00 uur in het bezit van de redactie zijn.
ISSN 0166-3690

Column

Het falen van mooie plaatjes

Vorige week bezocht ik een paneldiscussie van de *Yale School of Forestry and Environmental Studies*, met als onderwerp ‘*The New Presidential Administration*’.

Oftewel: paniek!

De eerste professor stond op en zei: ‘Ik weet het gewoon niet meer. Ik ben een politiek wetenschapper en alles wat ik dacht te weten bleek niet waar te zijn. Ik weet het echt niet meer.’

De tweede professor – een Franse dame – zorgde voor enige consternatie in de zaal: ‘*Make America great again? America was never that great. Maybe Trump can make America great, for once!*’

De derde professor hamerde op communicatie. Milieuwetenschappers moeten beter communiceren om hun boodschap over te krijgen.

Het overbrengen van je boodschap is hier tot nationale topsport verheven. Die focus op communicatie is ook gelijk een van de grotere verschillen tussen Yale en Leiden. Alles draait hier om de *storyline*. De plaatjes moeten mooi zijn. De titels moeten aanspreken. De samenvatting moet zelfs iemand met de aandachtspanne van een goudvis overtuigen.

Het is leuk om te doen, en ik neem het zeker mee naar mijn volgende baan. Maar na de verkiezing van Trump en zijn kabinet vol wetenschapsontkenners kunnen we ook vaststellen dat deze Amerikaanse stijl van wetenschapscommunicatie keihard heeft gefaald. We kaderen het milieu vaak in morele termen. Ontkennen van klimaatverandering maakt je een slecht persoon. Blijkbaar werkt die aanpak niet.

Gelukkig biedt Nederland een prachtig voorbeeld van hoe het ook anders kan. Want het negeren van wetenschappelijk advies kost ook gewoon geld.

Vorige week kwam er een interessant rapport uit. ‘*The Dutch Coal Mistake: How Three Brand-New Power Plants in the Netherlands Are at Risk Already of Becoming Stranded Assets*.’

Kort de technische term: ‘stranded asset’ is een investering die in de boekhouding staat voor een bepaalde waar-

de die misschien ooit realistisch was, maar nu niet meer.

In Nederland werden anno 2015 drie nieuwe kolencentrales geopend. Een 1600MW-centrale van RWE bij Eemshaven, een kleinere 800MW-eenheid van Engie in Rotterdam, en Uniper is eigenaar van een 1070MW-centrale op de Maasvlakte. De totale kosten van het bouwen van deze centrales was 6 miljard euro. Kolencentrales gaan op z’n minst veertig jaar mee, en dat is ook nodig om die enorme investering terug te verdienen.

Voordat de kolencentrales gebouwd werden stond al vast dat ze – gezien de kelderende kostprijs van zowel gas- als zonne- en windenergie – die levensduur van enkele decennia nooit zouden halen. Maar toch heeft onze regering ze toentertijd goedgekeurd. Dat er nu een internationaal rapport is verschenen dat Nederland voordraagt als voorbeeld van hoe het *niet* moet, is natuurlijk een enorme blamage, en doet denken aan de economische term ‘Dutch Disease’, gebaseerd op hoe de Nederlandse overheid verkeerd omging (en -gaat) met de aardgasbaten. Ongetwijfeld was er een horde ambtenaren die met gemeenplaatsen smeten als ‘we hebben alle opties nauwkeurig onderzocht’ en ‘alle belangen zijn secuur afgewogen’. Vervolgens nam onze regering een volkomen verkeerde beslissing.

Nu is de investering van 6 miljard nog maar 1.5 – 3.5 miljard waard. Iets of iemand in Nederland is een paar miljard armer, en hoewel ik het niet meteen kan achterhalen, gok ik op pensioenfondsen. Wij dus.

Het is natuurlijk niet zo dat energiebedrijven met de regering samenspannen om lekker wat geld over de balk te smijten. Dat ik dit van mijlenver had zien aankomen, en dat het tóch gebeurde: dat is een falen van ons wetenschapsveld. Betere communicatie. Maar niet met creatieve grafieken of indrukwekkende p-waarden die alleen binnen het ivoren torentje relevant zijn.

De wetenschap moet laten zien wat ze waard is.

BENJAMIN SPRECHER promoveerde onlangs bij het Centrum voor Milieuwetenschappen in Leiden en is nu postdoc in Yale

Mensen

071 - 527 ...

Slimme bom beslist niet

Jurist vertrouwt niet blind op technologie

Oorlog is te belangrijk om aan computers over te laten, vindt voormalig aanklager van het Joegoslavië-tribunaal Dan Saxon.

DOOR ANOUSHKA KLOOSTERMAN ‘Van sommige beslissingen in het leven, zoals wie je vertrouwt, met wie je in het huwelijk treedt en welke religie je aanhangt, zouden we niet moeten willen dat computers ze voor ons maken’, zegt Dan Saxon. ‘Ook bij bepaalde oorlogssituaties staan er complexe waarden op het spel, en die niet aan machines moeten worden overgelaten. Dat beperkt ons als mens, en vermindert onze waardigheid. Het vermindert ons aandeel in een belangrijk onderdeel van het leven. We vinden oorlog niet leuk, maar het is wel verschrikkelijk belangrijk.’

Saxon onderzoekt al 25 jaar internationale rechtszaken, was 12 jaar aanklager bij het Joegoslavië-tribunaal en promoveerde vorige week op zijn proefschrift *Autonomous Weapons, Human Dignity and International Law*. Daarin verkent hij hoeveel verantwoordelijkheid we over moeten dragen aan slimme robots in oorlogen.

Kunstmatige intelligentie wordt al wereldwijd ingezet. In de oorlog tegen IS gebruikt Groot-Brittannië bijvoorbeeld Brimstone. Zodra een gevechtsvliegtuig die raketten dropt, zoeken ze op eigen houtje naar het opgegeven doelwit. Het Israëlisch vliegtuigje ‘Harpy’ dat is gespecialiseerd in het aanvallen van radarsystemen wordt inmiddels ook gebruikt door Zuid-Korea, India, Turkije en China.

Vooral in complexe situaties moeten we voorzichtig zijn met het blind vertrouwen op technologie, betoogt Saxon. De oorlog met IS speelt zich

Jurist Dan Saxon: ‘Oorlog is niet leuk, maar wel verschrikkelijk belangrijk.’

Foto U.S. Navy

deels af in woestijngebieden, waar weinig burgers rondlopen en de kans op vergissingen veel kleiner is. ‘Het is een relatief simpele oorlogssituatie. Maar stel dat een gevecht in een stad plaatsvindt, tussen de mensen, moskeeën en scholen. Een militair moet dan kiezen tussen het belang van het volbrengen van de operatie en de humanitaire taak om geen burgers te raken. Dat zijn complexe afwegingen, die we niet aan een computer moeten overlaten.’

Tegelijkertijd kun je je ‘de voordelen wel voorstellen’, zegt hij. ‘Vanuit een militair standpunt is het begrijpelijk. Jij en ik zijn misschien slim,

maar we kunnen maar met beperkte snelheid denken.’ Computers raken niet gestrest, worden niet bang en zijn niet uit op wraak. In sommige situaties zouden ze dus betrouwbaarder zijn dan een militair van vlees en bloed. In sommige gevallen kan het gebruik van robots juist leiden tot minder dodelijke slachtoffers, omdat ze de plaats kunnen innemen van menselijke soldaten. En daarnaast zijn ze sneller en efficiënter.

Saxon: ‘Maar dat is niet het einde van de discussie. Om een analogie te maken: op een dag komt een computer die met algoritmes de perfecte partner voor ons kan bepalen. ‘Beter’

dan wij zelf, omdat ze minder emotioneel zijn. Maar dat betekent niet dat ik een computer wil laten bepalen met wie ik moet trouwen.’

Het gaat hem vooral om degenen die de aanval uitvoeren. ‘Er zijn wetenschappers geweest die vanuit de slachtoffers redeneren: dat het beneden menselijke waardigheid zou zijn om door een robot vermoord te worden. Maar dat argument vind ik niet werken. Als ik een soldaat zou zijn, dan maakt het mij niet uit of ik word vermoord door een mens of robot. De kogel is hetzelfde. Het gaat om de waardigheid van degenen die achterblijven.’

Wel/niet kwetsen

Het Openbaar Ministerie organiseert zaterdag een openbaar college over strafbare uitingen, door discriminatieofficier Ingeborg Doves.

Discriminatieofficier, wat is dat?

‘Als officier van justitie heb je vaak een portefeuille: ik ben een gewone officier, met de portefeuille discriminatie. Zaken over discriminatie komen dus merendeels bij mij terecht.’

Waarom dit college?

‘Normaliter oordeelt het OM achteraf, bij een zaak. Nu gaat het niet om een zaak: in een openbaar college zal ik vertellen hoe de wet in elkaar steekt als het over uitingsdelicten gaat. We willen dat inzichtelijker maken: wat zijn de grenzen van wat je mag zeggen en wanneer kun je aangifte doen?’

‘De kern van het college is: het gaat er niet om of iets fatsoenlijk is of niet, maar het gaat erom of iets strafbaar is of niet. Kwetsen, grieven, choqueren: dat overtreedt alle fatsoensnormen, maar dat maakt het nog niet strafbaar. De wet bepaalt niet wát je mag zeggen, maar wel dat het niet mag, als het gevaarlijk wordt voor een bevolkingsgroep.’

Zoals?

‘Recent was er nog een vrij bekende zaak, over de Leidse student Shabir B. (ook bekend onder de naam Maiwand al-Afghani, *red.*). Hij stond voor de rechter wegens opruiing en discriminatie. Hij had gezegd dat homoseksuelen gratis vliegles van IS konden krijgen in Raqqa, en dat moslims overal in het westen konden opstaan, zoals tegen Charlie Hebdo. Hiermee bracht hij de groep homoseksuelen in gevaar.’

‘B. beweerde zijn uitspraak over homoseksuelen in het kader van godsdienstvrijheid gemaakt te hebben. De rechter is daar toen in meegegaan.’

‘Bedreiging en belediging zijn allebei uitingsdelicten, maar er hoeft niet altijd sprake te zijn van discriminatie volgens het strafrecht. Ander voorbeeld: de uitspraak “Kankerjood, ik schiet je dood” is bijvoorbeeld ook een uitingsdelict, maar het valt niet onder de wetsartikelen 137c en verder, over discriminatie.’

Ook niet als je dat tegen een jood zegt?

‘Nee, dit was wel bedreiging in discriminatoire context, gericht aan een joods meisje. De discriminatieartikelen moeten voorkomen dat er negatieve associaties met hele bevolkingsgroepen ontstaan, met alle gevolgen van dien. Hier ging het om één meisje.’

‘Als je bepaalde bevolkingsgroepen niet in gevaar mag brengen, kan dat een inperking van de vrijheid van meningsuiting tot gevolg hebben. In artikel 10 van het Europese Verdrag voor de Rechten van de Mens, over de vrijheid van meningsuiting, staat niet voor niets dat die plichten en verantwoordelijkheden met zich meebrengt.’

Zijn er ook verschillen in de visie op uitingsdelicten tussen Europese landen?

‘Wetsteksten vloeien voort uit internationale verdragen. Elk land vertaalt een term als “hatespeech” op zijn eigen manier, maar meestal staat er ongeveer hetzelfde. Nederland doet trouwens één ding anders dan veel andere landen. Bij het artikel over mishandeling staat niet “discriminatie”, zoals er bijvoorbeeld wel “met voorbedachten rade” of “met zwaar letsel tot gevolg” staat. Dat is juist goed. Dat een slachtoffer van een mishandeling bijvoorbeeld homoseksueel is, kan daardoor strafverzwarend werken, zonder dat een bewijsminimum gehaald hoeft te worden. Net zoals het strafverzwarend kan werken als iemand al heel veel eerdere diefstallen heeft gepleegd.’ **MVV**

College Uitingdelicten, Theater aan het Spui, Den Haag, zaterdag 10 november, 1930, gratis. Aanmelden via Openbaar-College10dec@om.nl

Frutti di Mare

Geen noedels in de snackbar

‘Nederlanders klagen veel en openlijk.’

Foto Marc de Haan

DOOR MONICA PRELLER ‘De meeste Chinese studenten komen naar Nederland omdat het onderwijs hier goed is. En omdat bijna iedereen Engels spreekt. De Chinese overheid stimuleert studenten ook erg om naar het buitenland te gaan’, vertelt Ji-chao He (28), voorzitter van de Leidse tak van de Association of Chinese Students and Scholars in the Netherlands (ACSSNL). ‘Je krijgt een beurs. Zo probeert de regering het kennisgat in China op te vullen.’ Zelf kwam He naar Nederland vanwege

de begeleiding van zijn promotieonderzoek in de toxicologie.

Niet alle studenten gaan terug naar hun geboorteland. ‘Het is afhankelijk van de persoon’, zegt Weiwen Zhong (25, Industrial Ecology). ‘Sommige studenten willen bijdragen aan China, maar anderen zoeken hier een baan. Eén van de leden is zelfs getrouwd met een Nederlander.’

Hoe je dat doet, werk zoeken in een land duizenden kilometers verderop,

werd zaterdag uitgelegd tijdens een seminar van ACSSNL. Drie Chinese alumni gaven het veertigtal bezoekers tips over het leven in Nederland. Door het Paviljoen van Museum Volkenkunde klinkt bijna uitsluitend Chinees, met hier en daar een Engels woord als *business*, *analysis* of *traineeship*.

‘Erg nuttig, wat ze me hier vertellen’, vindt Mingming Gao (23, ICT in business). ‘Vooral dat van de tweede spreker. Handig om te weten hoe je hier je rijbewijs haalt, of een huisarts vindt.’

Volgens Lin Jiang (28, PhD scheikunde) is informatie over sociale normen in Nederland cruciaal. ‘Hier is het belangrijk om een band te krijgen met je medestudenten of collega’s. Chinese studenten zijn over het algemeen meer gefocust op hun studie.’ Het blijkt niet voor iedereen even makkelijk. Op het dia scherm verschijnen de woorden ‘party’ en ‘coffee break.’

‘De taal is vaak een probleem. Engels is voor Chinezen toch lastiger dan voor Nederlanders. Het is in China ook niet gebruikelijk om veel samen te komen met je collega’s’, vertelt de 29-jarige natuurkunde-PhD’er Yojei. ‘Sommige studenten vinden dat zo moeilijk, dat ze de koffiepauze ontwijken of niet naar feestjes gaan.’

Zelf ervaart hij het studeerklimaat als prettig. ‘De balans tussen werk en privéleven is hier minder stressvol. En ik heb het idee dat je in Nederland meer

onafhankelijk, meer vrij bent. Nederlanders klagen veel en klagen openlijk over hun regering. In China moet je daar toch voorzichtig mee zijn.’

Wat hem minder bevalt is het eten. ‘Je hebt minder keuze als je naar een snackbar gaat. Er zijn geen noedels. Wel gefrituurde snacks, zoals kroketten, maar daar houd ik eigenlijk niet zo van.’

Waar kun je heen voor een goed Chinees gerecht? Yojei: ‘Er zijn wel een paar plekken. Vooral Woo Ping is goed.’

Ook Zhong noemt taal als grootste uitdaging. ‘Ik loop nu stage bij Accenture, een consultancybureau. Daar spreekt iedereen meestal Nederlands. Ik zou ook wel Nederlands willen leren, maar daar heb ik bijna geen tijd voor.’

Waar de studenten wel over te spreken zijn is de Nederlandse structuur. Jiang: ‘Nederlanders zijn erg georganiseerd. Ze werken met schema’s. Iedere werkdag zijn er minstens twee koffiepauzes. Ik vind het interessant om te zien dat in Nederland de werkdag niet vroeg begint en dat mensen koffiepauze nemen, maar dat ze toch veel gedaan krijgen.’

Ook tijdens het seminar wordt er een kwartiertje gepauzeerd. Op tafel staan kannen thee, koffie en chips, maar ook pepernoten en stroopwafels.

Jiang: ‘De zoetigheid is lekker, maar verder houd ik niet zo van de Nederlandse keuken. Van mij mag mijn kantine wel wat meer Aziatisch eten serveren.’

Nieuws

Geen stage

Co-schappen en stages zijn fundamenteel verschillend, vindt minister van Onderwijs Jet Bussemaker. Daarom krijgen geneeskundestudenten geen vergoeding als ze co-assistent zijn. Dat schrijft ze in een schriftelijk antwoord op Kamervragen over de financiële positie van geneeskundestudenten.

De fracties D66 en GroenLinks vroegen om verheldering over het verschil tussen stages, coschappen en traineeships. Hoewel een stage en een co-schap allebei leertrajecten zijn, schrijft de minister, is een belangrijk verschil dat er 'bij een stage een overeenkomst aan de grondslag ligt.' Bij traineeships, zoals het Rijkstraineeship, is er wel degelijk sprake van productieve arbeid, schrijft ze verder. Daar staat dan ook een salaris tegenover.

De minister schrijft dat ze, gezien eerdere correspondentie, geen aanleiding ziet 'voor brede herbezinning op dit onderwerp'.

HBO-raden dreigen met blokkeren begroting

De Vereniging van Medezeggenschapsraden van Hogescholen (VMH) protesteert tegen het besluit van de hogescholen om een onderzoek van de Algemene Rekenkamer naar medezeggenschap te blokkeren. Ze dreigen niet in te stemmen met de begroting als de hogescholen niet besluiten mee te werken. 'Is hier sprake van koudwatervrees?' vraagt de vereniging in het persbericht.

De Algemene Rekenkamer wil onderzoek doen naar medezeggenschap op universiteiten en hogescholen. Hiervoor gebruiken ze een methode waarbij leden van de medezeggenschap het onderzoek zouden uitvoeren. De hogescholen en universiteiten stemden hier niet mee in. VMH zegt juist enthousiast te zijn over de methode.

Negentiende-eeuws Leiden onthuld

Het oudste kadaster van Leiden, uit de 19de eeuw, is nu online te vinden. Het project HisGis van de Fryske Academy, onder leiding van Hans Mol, verbonden aan het Instituut voor Geschiedenis van de Universiteit Leiden, heeft informatie over vroege inwoners van Leiden gedigitaliseerd. Per huis is te zien wie er woonde, inclusief beroep en werkplaats. Ook de grootte van het huis en het soort woning is te zien. Naast Leiden zijn Amsterdam en elf Friese steden te vinden. Te vinden op www.hisgis.nl/leiden.

Eredoctoraat

Historicus Frank Dikötter krijgt een eredoctoraat van Universiteit Leiden. Dat heeft de universiteit deze week bekend gemaakt. Dikötter deed baanbrekend onderzoek over de geschiedenis van de Republikeinse periode van China (1912-1949) en over de Volksrepubliek China onder Mao (na 1949). Hij richtte zich op de interactie tussen Chinese en Westerse ideeën, en op aspecten van modernisering en verwestering. Daarnaast schreef hij drie boeken over China onder Mao. Met het eerste boek, *Mao's Great Famine* (2010), won hij in 2011 de Samuel Johnson Prize for Non-Fiction. Dikötter is momenteel verbonden aan de Universiteit van Hong Kong.

Unileverprijs

Leidse biologiestudente Jannica Swieringa heeft de Unilever Research Prijs 2016 gewonnen. Ze deed onderzoek naar een manier om de werking van kankergeestesmiddelen te verbeteren. Ze bouwde een model, op basis van embryo's van zebrafisssen, waarmee medicijnen ontwikkeld kunnen worden die wél door de fragiele bloedvaten van tumoren gaan, maar niet door de rest van het lichaam. Hierdoor zouden bijwerkingen verminderen. De resultaten komen in een artikel, dat Swieringa en haar begeleiders indienen bij *Nature Chemical Biology*.

Op tv zou ik vragen: 'Bent u het lek?'

Tien uur durend getuigenverhoor van rector en hoogleraren

Grove nalatigheid en incompetentie, daarvan beschuldigt de Britse taalkundeprofessor Vyvyan Evans de Universiteit Leiden naar aanleiding van zijn mislukte sollicitatie. Vrijdag moesten de rector en vier hoogleraren uit de benoemingsadviescommissie voor de rechter onder ede verklaren wat er misging.

DOOR MARLEEN VAN WESEL Dit voorjaar solliciteerde Evans voor de leerstoel Engelse Taalkunde, bij het Leiden University Centre for Linguistics (LUCL). Volgens hem zou directeur Niels Schiller achter zijn rug gezocht hebben naar negatieve referenties bij zijn huidige werk, Bangor University in Wales. De Universiteit Leiden voerde eerder aan dat 'niemand van de sollicitatiecommissie een werknemer of iemand van Bangor University heeft benaderd'.

Vrijdag bleek dat Schiller, lid van de commissie, wel degelijk vier mensen had benaderd, nadat hij een waarschuwing over Evans ontvangen had. De vier waren 'ooit wel collega's van Evans' verklaarde Schiller, maar zijn momenteel niet meer werkzaam voor Bangor. Tijdens de laatste commissiebijeenkomst las Schiller voor uit een anonieme brief van een van hen. Of hij actief om die brief gevraagd had, noemt hij 'een kwestie van interpretatie'. Aanvankelijk wilde deze persoon geen verklaring schrijven. 'Ondertussen bedacht zij zich en schreef zij toch een schriftelijke referentie', zonder dat hij er dus nog eens om vroeg.

Een ander commissielid, hoogleraar Johan Rooryck was destijds 'verbijsterd' over de gang van zaken. 'Niels, ik moet je nu vragen om deze brief niet voor te lezen', zou hij nog gezegd hebben. 'De voorzitter wees

hem terecht', herinnert Schiller zich. 'In het kader van mijn streven naar transparantie', verklaarde deze voorzitter, geesteswetenschappendecan Wim van den Doel, vrijdag. Niet alleen Schillers brief mocht daarom behandeld worden, ook een eerdere professionele aanvaring met Evans van een ander commissielid – dat vrijdag niet gehoord werd, én een document van Rooryck. Daarin vergeleek hij de overgebleven drie kandidaten aan de hand van de criteria uit de vacature.

Uit Schillers anonieme tekst herinnerde de decan zich de strekking: 'Als u een goede schrijver wil, a prolific writer, is Evans uw man. Als u iemand wil die goed kan samenwerken, moet u hem niet hebben.'

'Een aanklacht op het functioneren van Evans', beschrijft Rooryck de brief. 'Ik ben maar een gewone Belgische boerenjongen, maar mijn gezond verstand zei dat dit niet kon', verklaarde hij vrijdag. Na de bijeenkomst zocht hij dat na: artikel 5 van de NVP-sollicitatiecode, waaraan de Universiteit Leiden zich houdt, was inderdaad geschonden. Hij lichtte de commissie in. 'Ik ken de NVP-code niet uit mijn hoofd', aldus Van den Doel. Het document van Rooryck, andere getuigen spreken van een matrix, was evengeod ongebruikelijk. Ook had Van den Doel 'het vermoeden dat de matrix partijdig, dat wil zeggen gunstig, voor Evans was opgemaakt'. Hij wijst op een gunstige berekening van 'earning power' en een hoge citatie-index, wat immers ook kan komen door controverseel onderzoekswerk. 'Dat hoeft niets te zeggen over de kwaliteit van een onderzoeker.'

De sfeer tijdens die laatste vergadering was volgens zowel Van den Doel als Schiller 'gespannen', en Roorycks gedrag was zelfs 'intimiderend'. Met de stemmen, twee voor

Evans, vier voor een andere kandidaat en nog eentje voor een derde, is uiteindelijk niets gedaan: eind mei besloot rector magnificus Carel Stolker de commissie te ontbinden en een nieuwe sollicitatieprocedure te starten. Bij de universiteit was inmiddels een 'nogal hallucinante brief' van Evans' advocaat binnengekomen, zei Stolker vrijdag. Daaruit bleek dat informatie uit de commissie gelekt was aan Evans. 'Ik snap anders niet waar het vandaan zou moeten komen.'

'Die brief bevat informatie die je alleen kunt kennen als je lid bent van de commissie', aldus Van den Doel. 'Ik begin al mijn commissievergaderingen met de mededeling dat het een vertrouwelijke vergadering is.'

Na de ontbinding stelde Rooryck een notitie op, die hij ook naar de rector stuurde. Die stelde geen intern onderzoek in, maar vroeg wel de advocaten van de universiteit de kwestie te onderzoeken. 'Ik weet niet wat de uitkomst is', zegt hij nu, niet eens 'of er een uitkomst is'. Dat wilde hij ook niet. 'Ik werd door Evans als rector persoonlijk in het proces betrokken en ik wilde op afstand blijven.' Hij kon immers 'enkel op gezag van anderen' spreken. Wat hij nog wél weet, is dat hij al eerder van de sollicitatieprocedure hoorde, toen hij van de decan vernam dat Rooryck had nagelaten te vertellen dat hij Evans' echtgenote 'goed kende'. Een ander 'conflict of interest' is hem niet bekend.

Onder de commissieleden is een eerdere negatieve ervaring van een ander lid wel bekend, maar alleen Rooryck zegt daarover tegen de rechter: 'Het deed mij twifelen aan haar objectiviteit. Je zet geen vrienden van kandidaten in commissies, maar ook geen vijanden.' Zelf kent hij Evans 'persoonlijk niet', professioneel wel: 'Hij is een wetenschap-

pelijk tegenstander.' Desgevraagd bevestigt hij dat hij de promotor is geweest van Evans' vrouw. 'Dat heb ik bij de eerste vergadering van de commissie medegedeeld.' 'Dat staat mij niet bij', aldus Van den Doel. Schiller evenmin: 'Ik weet dat vrij zeker, omdat dat direct tot een discussie zou hebben geleid; dan had hij niet in de commissie moeten zitten.'

Er werd vrijdag nog een vijfde getuige gehoord, VU-professor Mike Hannay, extern lid van de commissie. Hem staat het gesprek dat Rooryck hierover aanhaalt wél bij, maar niet of dat tijdens de eerste bijeenkomst was en wat er ook alweer precies door was gezegd is. Hannay is 'deels met pensioen' en heeft sindsdien al zijn papieren weggegooid.

Als de rechter door haar vragen heen is, heeft de advocaat van de Universiteit Leiden, mr. Krekel, nog een vraag voor Rooryck, over de vertrouwelijke informatie die vanuit de sollicitatiecommissie aan Evans doorgespeeld zou zijn. Krekel verduidelijkt: 'Als dit een televisieserie zou zijn, is de vraag: bent u het lek?' 'Nee', reageert Rooryck.

Evans bevestigt dat nadien, na een lange dag waarop de vijf getuigen bij elkaar ruim tien uur werden verhoord. De meesten stonden voor het eerst in een rechtszaal. Evans' bronnen komen van Bangor University en LUCL. 'Mijn vrouw werkte bij het LUCL, laat hij weten. 'Schillers acties zijn common knowledge onder het personeel'. Volgende week dient Evans' advocaat een verzoek voor een tweede getuigenverhoor in. In een brief aan de Raad van Bestuur van de universiteit vraagt Evans deze week om het aftreden van de rector, en de zwaarst mogelijke disciplinaire maatregelen tegen Schiller en Van den Doel. Vanuit de universiteit worden geen mededelingen gedaan, zolang een zaak onder de rechter is.

Nieuwe Kamervragen over Maat

Vrijgekomen stukken werden dit keer niet zwart- maar witgelakt

CDA-Kamerlid Pieter Omtzigt gaat opnieuw Kamervragen stellen over de affaire Maat. In nieuwe stukken die na een Wob-procedure boven water kwamen, is te veel informatie weggelakt, vindt hij.

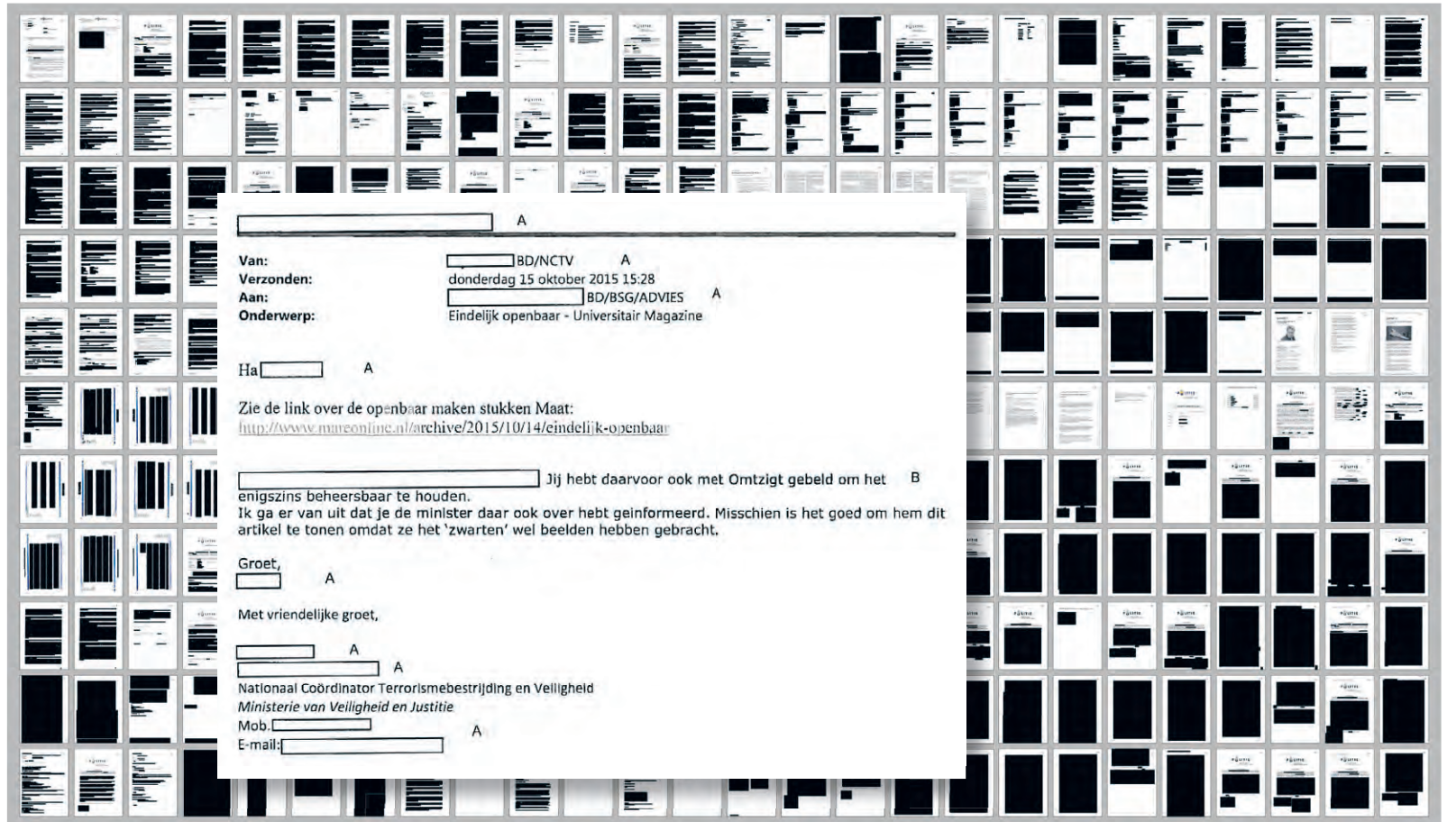
DOOR VINCENT BONGERS Gepensioneerd anatomie-hoogleraar George Maat hield in april 2015 een lezing over de slachtoffers van de neergeschoten MH17. In de zaal zaten twee journalisten van RTL. De lezing kwam op straat te liggen, en minister van Justitie Ard van der Steur reageerde onmiddellijk: Maats optreden was 'buitengewoon onsmakelijk en ongepast'.

Dat bleek te snel geconcludeerd. Na een langdurig gevecht over de inhoud van het politieonderzoek naar Maat kwam de minister op de proppen met een document dat voor negentig procent was zwartgelakt. Uiteindelijk mocht Maat het rapport inzien. Hij schreef het met potlood over en publiceerde het in *Mare*. Daarop kreeg Maat eerherstel, en overleefde Van der Steur een motie van wantrouwen.

De *Volkskrant* deed onlangs een beroep op de Wet Openbaarheid Bestuur (WOB) om meer documenten die met de zaak te maken hebben toch te ontvangen. Maar opnieuw wordt niet alle informatie openbaar. 'Ontluisterend', vindt CDA-Tweede Kamerlid Pieter Omtzigt.

'De mailtjes van het ministerie van Algemene Zaken, Rutte dus, zijn nog steeds niet te lezen. Terwijl dat ministerie zich naar verloop van tijd steeds meer is gaan bemoeien met de kwestie. De inhoud van de stukken zijn nu wit gemaakt, want zwart valt zo op, moeten ze daar gedacht hebben.'

Zeer kwalijk, vindt Omtzigt, die Kamervragen aankondigt. 'Mails die

ik stuur over de kwestie zijn volledig openbaar, maar de reacties van de regering zijn zwart. Wie controleert Van der Steur eigenlijk?

'Het is ook schokkend om te zien dat de politie en het ministerie van Justitie eindeloos heen en weer mailen, totdat de politie eindelijk Maat de schuld in de schoenen schuift en de samenwerking met hem opzegt. Dat gebeurt pas in de derde concept-brief over het onderzoek. Er is dus

geen sprake van een onafhankelijk onderzoek. Justitie bereidt trouwens al in mei 2015 brieven voor waarin de schuld bij Maat wordt neergelegd.'

De minister kijkt ook af van de woordvoerderslijn, blijkt uit de stukken. 'Wat Van der Steur voor de camera's van RTL zegt was niet conform afspraak. Hij zei dat de samenwerking met Maat was beëindigd, hij had moeten zeggen dat Maat op non-actief was gesteld tijdens het

onderzoek. Ook bij het Kamerdebat houdt hij zich niet aan de afgesproken lijn. Ook daar heeft hij het over "beëindigen."

Verder vinden juristen van het ministerie van Justitie al in september 2015 dat de Tweede Kamer het ongelakte dossier moet kunnen inzien. 'Geheimhouden mag alleen als "het belang van de Staat" in het geding is. Maar volgens de juristen is daar geen sprake van. Natuurlijk moeten

er hier en daar wat zinnigjes worden weggelakt, maar veruit het meeste materiaal had al veel eerder beschikbaar moeten zijn.

'Het is trouwens leuk om het mailverkeer te zien over hoe het dossier Maat destijds in *Mare* is afgedrukt. "Misschien is het goed om de minister dit artikel te laten zien omdat ze het "zwarten" wel beeldend hebben gebracht," staat er in een van de mailtjes.'

Minder studenten fiscaal recht

Er komt minder ruimte voor tweede- en derdejaars studenten Fiscaal Recht. De Universiteit stelt vanaf het collegejaar 2018-2019 een maximumcapaciteit in van 125 studenten ingesteld, plus vijf plekken voor deeltijd. Hetzelfde voor het tweede en derde jaar.

De opleiding heeft moeite de grote zijnstroom in het tweede en derde jaar te handhaven, zegt Peter van Es, portefeuillehouder Onderwijs van de rechtenfaculteit.

Door de beperking wordt de bachelor Fiscaal Recht nu een selectie-opleiding. Dat wil zeggen dat aankomende studenten zich nu via een traject geselecteerd worden. Daar

zullen weinig eerstejaars problemen aan ondervinden, zegt Van Es. Afgaand op vorige jaren, haalt de opleiding dat aantal aanmeldingen niet. 'We hadden al een numerus fixus van 85. Wij verwachten eigenlijk niet dat we die 125 gaan halen.'

Waarom dan toch selecteren? De capaciteitsbeperking heeft vooral invloed op studenten die in het tweede jaar van de opleiding willen instromen, of losse vakken willen volgen. 'Het is bij fiscaal recht zo dat heel veel studenten het erbij doen, als tweede studie, of derde. Dat zorgt voor veel onvoorspelbaarheid. Dan zitten er opeens grote aantallen studenten bij bepaalde vakken. Daar willen we enige controle op. En om dat te mogen

doen, moeten we volgens de wet ook in het eerste jaar selecteren.'

Daarnaast is een kleine vakgroep, die moeite heeft met het aantrekken van docenten, erkent Van Es. 'We willen graag gepromoveerde docenten, maar veel fiscaal juristen trekken naar de praktijk toe, naar het bedrijfsleven. Dus er zijn wel eens vacatures. Die worden dan wel weer opgevuld, maar het gaat niet zo makkelijk als bij andere afdelingen. En we willen met de mensen die we hebben een fatsoenlijk aantal studenten kunnen opleiden. Een studentenstop is het zeker niet, maar er zit in het tweede en derde jaar nu wel een limiet op de onbeperkte instroom.' **AK**

Het bestuur is uitgehold

> Vervolg van de voorpagina

Het bestuur van het instituut is de controle kwijt, schrijft Balm. 'Informele macht, beheerst door onduidelijke spelregels en manipulatie heeft een negatief effect op de besluitvorming' heeft 'het bestuur uitgehold'.

In het informele, zogeheten 'Piza-overleg' tussen hoogleraren worden formeel genomen besluiten opnieuw ter discussie gesteld en ondermijnd, aldus het onderzoek.

Balm nodigde 67 medewerkers uit om mee te werken aan het onderzoek. Daarnaast hebben nog eens vijftien medewerkers zelf het initiatief genomen om mee te doen. Bij het instituutsbureau en bij onderwijsstudies is het werkklimaat wel goed, blijkt uit het onderzoek.

Bij algemene en gezinspedagogiek ervaart een krappe meerderheid van de medewerkers onvoldoende sociale veiligheid op het werk, afhankelijk van wie de promotor/hoogleraar is. De onveiligheid heeft een negatieve invloed op werkprestaties. Er is weinig vertrouwen in elkaar. De afdeling is sterk hiërarchisch, zakelijk, onpersoonlijk en competitief. En niet iedereen voelt zich daar prettig bij. 'Het huidige werkklimaat komt niet overeen met hetgeen door de meerderheid van werknemers zelf als belangrijk wordt gezien.'

Bij de afdeling orthopedagogiek is het beeld sterk wisselend. Binnen één onderdeel van de afdeling ervaren medewerkers dat zij hun werk onvoldoende veilig kunnen doen, en

is er sprake van roddelen, met elementen van pestgedrag. Een meerderheid van de werknemers ervaart 'geen open communicatie'. Ook dit hangt vaak weer samen met welke hoogleraar de leiding heeft bij een bepaald onderdeel.

De onderzoeker doet ook aanbevelingen om het klimaat te verbeteren. Zo moet er een externe wetenschappelijke directeur komen. Kwetsbare groepen als promovendi moeten beter worden begeleid, bijvoorbeeld door een onafhankelijke coach. Verder moet de drempel om naar de vertrouwenspersoon te stappen verlaagd worden door die persoon fysiek buiten de faculteit te huisvesten.

Een nieuwe wetenschappelijk directeur is inmiddels bezig om te problemen op te lossen, laat Hanna Swaab, decaan van de faculteit Sociale Wetenschappen weten. 'Het gaat om een vertrouwelijk rapport, dus ik ga niet in op de inhoud. Ik kan wel wat over de procedure zeggen. Er waren signalen dat er issues bij pedagogiek waren met betrekking tot het werkklimaat. Daar moet het instituut mee aan de slag en dat gebeurt ook. Een aanbeveling is dat er een wetenschappelijk directeur van buiten het instituut moest worden aangehouden is opgevolgd: professor Eric Fischer is benoemd tot interim. Hij is een zeer ervaren bestuurder en hij gaat met alle medewerkers kijken wat er speelt. Zij moeten aangeven wat zij belangrijk vinden. Dan moet duidelijk worden op welke wijze het klimaat veranderd moet worden.' **VB**

Oude moordzaken en dove families

Het Leids Universiteits Fonds (LUF) vierde vorig jaar haar 125-jarig bestaan. Aan het lustrium is een subsidiebedrag verbonden van 250.000 euro.

Dit bedrag mocht door de commissie wetenschappelijke bestedingen van het LUF besteed worden aan nieuwe onderzoeks- of onderwijsprojecten, die voortvloeien uit interfacultaire samenwerking.

Twee projecten krijgen elk een subsidie van 125.000 euro.

Het eerste project is '25 jaar ge-

weld in Nederland' en is een samenwerking tussen de faculteit Sociale Wetenschappen en de faculteit Global Governance and Global Affairs in Den Haag.

Marieke Liem en Lenneke Alink gaan moordzaken van de afgelopen 25 jaar en de achtergrond van moordenaars van wetenschappelijke duiding voorzien.

Sociale Wetenschappen en Geesteswetenschappen werken samen aan het tweede gesubsidieerde project: 'Taalsocialisatie van dove families in Afrika.'

De overdracht van sociale en taalkundige codes van ouder op kind verschilt, juist in unieke subculturen als dovengemeenschappen, bevestigend, aldus het LUF.

Dit onderzoek, dat in vijf Afrikaanse landen door dove en horende wetenschappers wordt uitgevoerd, werpt nieuw licht op multiculturele patronen in taalsocialisatie.

Het onderzoek zal resulteren in een geannoteerde database. Bovendien biedt het getalenteerde dove mensen in Afrika nieuwe kansen voor academische ontwikkeling. **VB**

Achtergrond

Clash of civilisations? Apekool!

> Vervolg van de voorpagina

Cliteur: 'Wilders heeft overigens veel wildere dingen gezegd. Ik geloof dat de grens van expressie bereikt wordt met het aanzetten tot geweld, of dat nou tegen toeristen, Polen, moslims of Marokkanen is. Bovendien hebben PvdA'ers steviger uitspraken gedaan: Hans Spekman zei: "Marokkanen die niet willen deugen, moet je vernederen" en Diederik Samsom: "Deze (Marokkaanse) jongens hebben een etnisch monopolie op dit soort (straat)overlast gekregen"'

Lucassen: 'Als Wilders die uitspraken had gedaan, was er veel meer verontwaardiging geweest. Het verschil: dit zijn veel meer geïsoleerde uitspraken. Het patroon is anders bij Wilders en Bosma. Die laatste tweet van die ongelooflijk overdreven dingen als: "We zijn een minderheid in eigen land." Als een eenvoudige burger dit soort onzin gaat geloven en gaat denken dat Europa bijna Eurabië is geworden, dan moet je niet vreemd opkijken dat mensen naar deze ideeën gaan handelen. Discriminatie tegen Marokkanen komt aantoonbaar meer voor. Het is een strategie van de PVV om een hele bevolkingsgroep te beschadigen.'

Cliteur: 'Advocaat Geert-Jan Knoops is daarop ingegaan tijdens het proces. Aanzetten tot haat jegens Marokkanen is nog niet zo makkelijk vast te stellen. Er is een breed gedeeld gevoel van onbehagen over Marokkaanse jeugdcriminaliteit. Maar of dat gevoel mede veroorzaakt wordt door de uitspraak van Wilders is nog niet zo eenvoudig te bepalen.'

Een ander punt: nuance aanbrenge doe je niet bij een politieke redevoering in zo'n cafeetje. Daar declameer je: "Wilt u meer of minder PvdA?!" Of: "Wilt u meer of minder Marokkanen?!"

Lucassen: 'Dan moet je zo'n speech helemaal niet houden. Als hij "meer of minder Joden?" had geroepen, was het land te klein geweest. En terecht.'

Ronde 2: Zijn we in staat van oorlog?

Cliteur: 'Wilders behoort tot de groep mensen die expliciet tot doelwit zijn gemaakt van het internationaal terrorisme, net als Ayaan Hirsi Ali, de Britse schrijver Salman Rushdie en de Deense cartoonist Kurt Westergaard. Hun leven is verwoest, vanwege het uiten van kritiek op de islam.'

'De Nederlandse staat heeft de afgelopen twintig jaar niet voorkomen dat de radicale islam en het daaraan gekoppelde terrorisme is opgekomen. Wilders heeft het gevoel dat hij een politieke en morele missie heeft om Nederland wakker te schudden. Ja, hij vliegt vaak uit de bocht met zijn uitspraken. Maar moet dan juist de staat die persoon nog eens gaan dwingen om dat anders te formuleren? Daar heb ik enorm veel moeite mee.'

Lucassen: 'Wilders ziet de akelige kant van de radicale islam en stelt deze aan de kaak. Ik denk niet dat er veel Nederlanders, ook moslims, het met hem oneens zijn dat die kant er is. Maar we hebben Wilders toch niet nodig om ons dat te realiseren?'

Cliteur: 'Er is naar mijn smaak teveel focus op zijn uitspraken. Ik vind het verwijtbaar dat hij zijn wereldbeschouwing en politieke ideeën niet wat systematischer uitwerkt. Dat doet hij wel beter in zijn boek *Marked for Death*, dat dan weer nauwelijks aandacht kreeg in Nederland. Dat boek zou de Tweede Kamer eens goed moeten lezen, in plaats van telkens te roepen: "Oh,

Utrecht, Koningsdag, 2014: kort na de omstreden uitspraken van Geert Wilders schenken Marokkaanse verkopers muntthee. Foto Michiel Wijnbergh

wat is het toch weer erg wat hij zegt!" Debatteer nu eens over de inhoud. En dwing Rutte, met die eeuwige vrolijkheid van hem, dan ook om zich uit te laten over de ernst van de theoterroristische dreiging.

'Ik geef elk jaar een Cleveringa-lezing, onlangs sprak ik in Cannes, uiteraard dichtbij Nice. Daar hing een stevige angst vanwege die aanslagen, heel anders dan in Nederland. Ik wil niet zeggen dat de zaal vol zat met Franse Wildersianen. Maar het scheelde weinig.'

Lucassen: 'Niet zo gek, toch, na alle aanslagen van vorig jaar.'

Cliteur: 'Maar dat is ook voor ons belangrijk. Er was een moment dat de Franzen nog konden denken: "We hebben weinig te maken met terrorisme." Dat is de laatste jaren heel snel veranderd. Het lijkt alsof IS de oorlog heeft verklaard aan Frankrijk.'

Lucassen: 'De aanslagplegers verwoorden het zelf ook zo.'

Cliteur: 'Ik heb het boek van François Fillon gelezen, die het waarschijnlijk tegen Le Pen gaat opnemen. Hij komt aardig in de buurt van het Front National. Naar Franse begrippen overdrijft Wilders niet.'

Lucassen: 'Hun *clash of civilisations*-wereldbeeld bevalt mij niet. Dat het zou gaan om een conflict tussen twee culturen is echt apekool. Je hebt te maken met een heel gevaarlijke *fringe* van radicalen. Bestrijd die, maar laten we alsjeblieft niet in

dat *frame* stappen van een cultuurstrijd. Want dat is ook precies hoe radicale islamisten er naar kijken: "Zie je wel, ze zetten alle moslims als verderfelijke en minderwaardig neer." Dat drijft mensen ook in de armen van IS. Wilders helpt met zijn opmerkingen mee om dit fenomeen in stand te houden in plaats van het te bestrijden.'

'Dwing Rutte, met die eeuwige vrolijkheid, om zich uit te laten over de ernst van de theoterroristische dreiging'

Cliteur: 'Ik constateer dat er een radicalisering van een bepaald gedachtegoed is. Politici moeten stelling nemen. De democratie moet wel verdedigd worden. De PVV heeft dat besef, alleen de manier waarop ze het doen is niet de juiste. Als je kijkt naar andere politici in Nederland, heb je Wilders echt nodig. Bij de andere partijen kom de radicale islam nauwelijks aan de orde.'

Lucassen: 'Ik heb juist het gevoel dat het alléén nog maar daarover gaat.'

Cliteur: 'Vind je echt dat Klaver,

Pechtold en Rutte een consistente visie hebben over deze kwestie?'

Lucassen: 'Nee. Maar we hebben een heel consistente visie: de grondwet. Ik denk dat we goede veiligheidsdiensten hebben. Sinds Van Gogh is er geen aanslag geweest. Wat moet de samenleving doen om te voorkomen dat de bedreiging groeit? Het salafisme verbieden, of enkel scherper in de gaten houden? Dat debat moeten politici voeren.'

Cliteur: 'Als er een grote dreiging op je afkomt, dan ga je de taal van de vijand spreken. Ik ben geneigd om te denken dat pacifisme of de andere wang toekeren niet het juiste antwoord is. Als Mohammed Emwazi (IS-beul "Jihadi John", *red.*) dreigt je hoofd eraf te snijden, moet je radicaal reageren.'

Lucassen: 'Uiteraard. Ik denk alleen niet dat een staat van oorlog de juiste reactie is. Pacifisme trouwens ook niet. Die figuren hebben geweren en bommen. Er is een alternatief: het gevaar bestrijden zonder een soort koude oorlog te voeren tegen een groot deel van de bevolking.'

Ronde 3: Wat moet de politiek doen?

Lucassen: 'Wilders riep ook op tot verzet tegen de komst van azc's. Dat mag, en hij voegde eraan toe dat het verzet geweldloos moest zijn. Maar een kleine groepje ging toch over tot geweld. Dan denk ik. "Ja, Wilders, wees je bewust van welk gezag

je hebt. Hij weet dat dat geweld het gevolg van zijn uitspraken kan zijn. Ik neem het hem echt kwalijk dat hij bijna nooit zegt: "Ho, eens even. Er is nu een grens overschreden." Heel laf.'

Cliteur: 'Er zijn wel momenten geweest dat hij duidelijk afstand deed van geweld.'

Lucassen: 'Hij zegt nooit na een incident op televisie. "Dit was niet de bedoeling. Kappen nou!" Dat is gewoon niet fris. Aan alle kanten neem polarisatie toe en staat de overdrive voortdurend aan. Dat zie je ook bij de ontwikkelingen rond DENK en de bejegening van Sylvana Simons.'

Cliteur: 'Dat is waar, maar het is toch echt iets anders dan een trainingskamp waar extremisten leren hoe ze iemands hoofd van hun romp moeten snijden. Er zijn ook geen enorme geldstromen vanuit het oliekapitaal naar mensen die Simons wat willen aandoen.'

Lucassen: 'De extremen verharde alleen maar. Daar kun je je alleen maar tegen te verzetten door er stelling tegen te nemen: doe effe normaal!'

Cliteur: 'Je kunt dit aanpakken door rationeel denken en het checken van feiten te stimuleren. Slik niet alles wat je krijgt voorgeschoteld als zoete koek.'

Lucassen: 'De politiek speelt hierin een cruciale rol. En juist daar neemt de polarisatie alleen maar toe. Blijkbaar is het moeilijk om je eraan te onttrekken. Om electorale redenen laat Rutte de arena over aan de extremen.'

Cliteur: 'Politiek is een cynisch bedrijf. Kijk maar naar de uitspraken van Spekman en Samsom. Dat is vissen in dezelfde vijver. Ik zie ook veel liever een premier die zich duidelijker uitspreekt over de grote morele kwesties van onze tijd. Ik vind het heel zwak. Ik weet niet of het strategisch is, of dat hij gewoon niet zoveel ideeën heeft.'

Lucassen: 'Het kan ook een heilloze combinatie van die twee zijn.'

DOOR VINCENT BONGERS

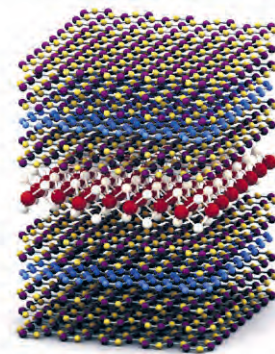
Wie tegen wie?

Paul Cliteur (61) is hoogleraar encyclopedie van de rechtswetenschap in Leiden. Tijdens het proces tegen Geert Wilders trad hij namens de verdediging op als getuige. Zijn laatste boek heet *Bardot, Fallaci, Houellebecq en Wilders. Gerechtiglijke vervolging van religiekritiek en vreemdelingenvrees* (De Blauwe Tijger, €22)

Leo Lucassen (57) is hoogleraar sociale- en migratiegeschiedenis in Leiden en directeur onderzoek van het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis (IISG). Zijn laatste boek dat hij schreef met Henk van Houtum heet *Voorbij Fort Europa: een nieuwe visie op migratie* (Uitgeverij Atlas Contact, €19,99)

Een 16-jarige bewoner van een tehuis voor jongeren met eetstoornissen in Chiaromonte, Italië. Foto Hollandse Hoogte

Laagjes

Natuurkundigen houden ervan om flinterdun spul te maken, van slechts één atoom dik. Het bekendste voorbeeld is grafeen, maar ook van boornitride, germanium en nog veel meer materiaal valt zulke platheid te bouwen. Als je eenmaal van die laagjes hebt, kan je ze ook op elkaar leggen, en kijken wat er gebeurt. Een Van der Waals-laminaat heet dat, naar de beroemde Leidse natuurkundige.

In *Nature Communications* beschrijven Leidse natuurkundigen, met Johannes Jobst als eerste auteur, een nieuwe methode om onderzoek te doen naar zulke laminaten. Het heet Angle-resolved Reflected Electron Spectroscopy (ARRES), en het komt er op neer dat je elektronen met verschillende energieën op je laagjes-stapel afvuurt. Die éénlagige materialen absorberen sommige elektronen vanwege de opmerkelijke quantummechanische eigenschappen die ze hebben, en reflecteren andere elektronen. Dat levert niet alleen een beeld op van de laagjes zelf, maar ook van de interactie die ze hebben.

In het artikel demonstreren de fysici dat aan de hand van een laminaat van boornitride en grafeen. De grafeenlaagjes hebben elektronische interactie met elkaar, en de boornitride ook, maar met elkaar willen ze eigenlijk niet zoveel te maken hebben. Wel zo handig, want daar ging men tot nu toe alleen maar van uit. Als je nou eenmaal snapt hoe al die interacties werken, dan kan je wellicht laminaten ontwerpen met eigenschappen die gewone materialen niet hebben.

Boerhaave-baby

Een zeemleren oefenpop in de collectie van Museum Boerhaave blijkt menselijke botten te bevatten. De pop werd in de achttiende eeuw gebruikt om verloskundigen op te leiden, en bestaat uit een nagemaakte vrouwenrump met een babypop erin. De voorloper van het Leids Universitair Medisch Centrum, het Academisch Ziekenhuis Leiden, schonk de pop in 1790 aan het museum. Iedereen nam altijd aan dat het bekken van de vrouw van hout was, maar bij de restauratie bleek dat het om menselijk bot ging.

De pop ging de CT-scanner van het LUMC in, en daar bleek dat de vrouwenrump echte bekkengbotten bevat. Er zit één ruggenwervel in, de onderste; de rest van de wervelkolom is wel van hout.

De babypop is ook van echte baby gemaakt: er zit een vrijwel volledig skeletje in verwerkt.

De conservatoren van Boerhaave vermoeden dat de oefenpop gemaakt is door de Leidse arts Gottlieb Salomon (1774-1865), maar eerst willen ze het botweefsel en het gebruikte textiel analyseren om te zien of de datering daarvan overeenkomt met hun vermoeden. De pop is dus nog even niet te zien, maar dat maakt niet uit want het museum is dicht. In november volgend jaar moet Museum Boerhaave weer open gaan, en is er voor deze verloskunde-pop een plekje in de expositie.

Eetstoornissen wegstukken

Online programma's helpen, maar psycholoog blijft nodig

Een zelfhulpprogramma kan de klachten van mensen met een eetstoornis verminderen. 'Als ze ergens vanaf willen, gaan ze googlen.'

DOOR BART BRAUN Volgens het Fonds Psychische Gezondheid zijn er ongeveer 200.000 Nederlanders met een eetstoornis. Die hebben vooral eetbuistoornissen: grofweg één op de honderd mensen lijdt daaraan. Daarnaast zijn er meer dan twintigduizend mensen met boulimia, en zo'n 5.500 anorexiapatiënten.

Die mensen zijn niet alleen ongelukkig met hun eetgewoontes: zulke stoornissen gaan gepaard met allerlei medische problemen, van slokdarmscheurtjes van het braken tot hartschade en onvruchtbaarheid. Het sterftepercentage bij anorexia nervosa is het hoogste van alle psychiatrische aandoeningen, terwijl daar toch ook onprettigheden als depressie en schizofrenie onder vallen. De behandeling hangt af van de precieze stoornis en de ernst van de symptomen, maar kan jaren in beslag nemen. De kosten die dat alles met zich meebrengt ziet iedereen uiteindelijk terug in de zorgpremie.

Het zou al met al dus mooi zijn als je mensen met een eetstoornis goedkoop en snel kon helpen met een speciale website of digitale interventie. Die bestaat: online zelfhulpprogramma 'Featback', dat wordt aangeboden door Rivierduinen Eetstoornissen Ursula, het Leidse Centrum Eetstoornissen. Bezoekers kunnen wekelijks een vragenlijst invullen, en krijgen op basis daarvan een passend feedbackbericht. In de databank zit-

ten 2600 van zulke berichten: tien verschillende voor elke mogelijke uitkomst. Zo voorkomt de website dat je elke keer dat je situatie hetzelfde is gebleven, hetzelfde bericht krijgt. Als de ingevulde antwoorden te ernstig worden, krijgt de deelnemer een bezorgd mailtje van een menselijke psycholoog.

Als je zo'n programma inzet, wil je ook weten of 't wel echt werkt. Psychologe Jiska Aardoom heeft daar de afgelopen jaren onderzoek naar gedaan, waarop ze woensdag promoveerde.

Voor haar proefschrift maakte Aardoom onder meer een vergelijking van vier interventies voor mensen met symptomen van een eetstoornis. De controlegroep kwam op een wachtlijst te staan, de Featback-gebruikers kregen of alleen het zelfhulpprogramma, of ze kregen daarbij online psychologische begeleiding; en dat dan één of drie keer per week.

De resultaten: allereerst bleek het programma goed in het bereiken van nieuwe mensen. Ongeveer de helft van alle deelnemers was nog nooit in behandeling geweest voor een eetstoornis.

Aardoom: 'We wilden ook de mensen bereiken die nog geen hulp kregen. De groep waarvoor de stap naar de kliniek te groot is, maar die wel anoniem achter hun computer op zoek gaan. Als mensen ergens last van hebben, gaan ze googlen, en op deze manier kun je Featback vinden. Symptomen als eetbuien en zelfopgewerkt braken gaan vaak gepaard met veel schaamte, daar willen mensen graag vanaf.'

Goed nieuws voor hen: Featback kan ze daarbij helpen. Het programma bleek effectief in het verminderen van symptomen van

boulimia nervosa, symptomen van angst en depressie, en piekeren. Opvallend genoeg maakte het voor de deelnemers niet zo gek veel uit of er nou een psycholoog meedeed of niet.

'We zagen niet dat psychologen voor een grotere afname van klachten zorgden', vertelt Aardoom. 'Mensen die het programma met psychologische begeleiding volgden, waren daar wel veel tevredener over. Die gaven het programma gemiddeld vaak een zeven of een acht, terwijl de groep zonder psycholoog gemiddeld een vijf gaf.'

Eetbuien en braken gaan gepaard met veel schaamte, daar willen mensen graag vanaf'

Wacht even. Deze mensen hebben eetstoornisklachten. Ze gaan een zelfhulpprogramma volgen via internet. In de volgende maanden nemen de depressieve klachten af, hebben ze gemiddeld minder last van piekeren en angst, en nemen hun eetstoornisklachten af. Dit alles is ook nog eens gratis, en ze hoeven er niet eens hun bed voor uit te komen. Is een onvoldoende dan niet wat ondankbaar?

'Het is heel interessant', vindt Aardoom. 'In de reacties die ze invulden, geven ze aan dat ze vaak wel meer inzicht in hun symptomen hebben gekregen, maar dat ze een luisterend oor en een 'echt mens' missen. Ook zeggen ze dat de standaardberichtjes die ze krij-

gen niet altijd goed passen bij hun klachten. Bovendien wisten deze mensen dat er een andere groep deelnemers was, die wél begeleiding van een psycholoog kreeg, dat zal het cijfer niet hoger hebben gemaakt.'

Toch maar mee doorgaan, ondanks het vijfje? 'Absoluut. Het blijft effectief, het bereikt nieuwe mensen. Het blijkt ook nog eens kosten-effectief ten opzichte van de wachtlijst, dus het levert een besparing voor de maatschappij op. Het lijkt me wel belangrijk om een psycholoog toe te voegen die de deelnemers in de gaten houdt, en ze motiveert om het programma in te blijven vullen. Ik kan me voorstellen dat mensen er gewoon mee ophouden als ze Featback maar een vijfje geven.'

Het Trimbos-instituut - dat niet alleen drugs, maar ook geestelijke gezondheid bestudeert - maakte een budget-impact-analyse op basis van Aardooms cijfers. 'Zij vonden dat als we Featback aanbieden aan 5000 mensen in de doelgroep, dat jaarlijks twee miljoen euro zou kunnen schelen.' Maar dat is echt een 'ruwe schatting', benadrukt de psychologe.

'Veel mensen zijn nog sceptisch over het gebruik van internet bij behandelingen. Dat is jammer, want er is heel veel potentieel. Sommige mensen zullen altijd een intensieve face to face-behandeling nodig hebben, maar anderen kunnen met e-health al geholpen zijn. En zelfs als het alleen maar mensen over de drempel naar de zorg heen helpt, is dat ook al een waardevol resultaat.'

Jiska Aardoom, *Just a click away: E-mental health for eating disorders*. Promotie was 7 december

Achtergrond

De woestijn leeft

Archeologen ontdekken vergeten vlakke in Jordanië

Vanwege de oorlog moest archeoloog Peter Akkermans stoppen met opgravingen in Syrië. Hij belandde in een niemandsland in Jordanië. Maar vond er van alles.

DOOR ANOUSHKA KLOOSTERMAN. ‘Je zou denken, wat moet je daar? De afgelegen landen doen nooit mee. Iedereen gaat er vanuit dat daar niets te vinden is.’

Peter Akkermans wijst op een landkaart een gebied aan, in de vorm van een sikkels, dat delen van Israël, Egypte, Turkije, Irak, Iran, Syrië en het noorden van Jordanië omvat. ‘Alles draait om de Vruchtbare Halve-maan.’ Vanwege de vroege landbouw geldt het gebied als een goudmijn voor archeologen. ‘Niemand gaat ooit naar de woestijnen toe.’

Hij dus wel. Zijn onderzoeksgebied ligt in Oost-Jordanië. Hij kwam er noodgedwongen terecht. Akkermans werkte 25 jaar in Syrië, in Tell Sabi Abyad, waar hij op grote schaal opgravingen uitvoerde. ‘Maar door de oorlog moesten we verkassen. In 2011, een week voor ons vertrek, sloeg de vlam echt in de pan. Toen kon ik er niet meer heen.’ Een drama voor het onderzoek: in 2014 vertelde Akkermans aan *Mare* dat de jihadististen de loods, waarin vondsten lagen opgeslagen, hadden geplunderd.

Hij had altijd al interesse in randgebieden en belandde in een niemandsland, vlakbij de grens van Saoedi-Arabië. Vanuit een verlaten oliekamp speurt hij met een team van twaalf promovendi en studenten jaarlijks het lege woestijngebied af. Het kamp staat op instorten, en het ligt deels onder het zand, zegt Akkermans. ‘Maar we kunnen het goed gebruiken.’

Meter voor meter proberen ze het gebied van driehonderd vierkante kilometer te documenteren. ‘We zijn aan het pionieren’, zegt hij. ‘We willen het leven in dit gebied reconstrueren.’ Dat betekent: al het leven, van 9000 jaar voor Christus, tot nu. ‘De tekeningen van vrachtwagentjes die de nomaden nu maken, of een muntje uit 1973, nemen we ook allemaal mee.’

Al snel bleek dat het met stenen bezaaide, uitgedroogde woestijngebied talloze tekenen van vroeger leven vertoonde: sporen van een groen landschap, dat ooit drukbevolkt werd door nomaden, jagers en herders.

‘Op satellietbeelden – Google Earth is hier ideaal voor – zie je allerlei structuren. Er zijn sporen van muren, hutten of huizen, paadjes, grafheuvels en stallen.’ Maar dan blijven er nog vragen over. ‘Wanneer is het gebouwd? Wanneer is het verlaten? Voor dat soort vragen moesten we op de grond verder. Daar kwamen we details tegen die te klein zijn voor de satellietfoto’s.’

Op de grond troffen de archeologen onder meer duizenden stenen met inscripties en tekeningen aan. Het woestijngebied bleek vol leven te hebben gezeten.

‘De tekeningen zijn uitgekrast of uitgehakt, er zijn geen schilderijen. We zien veel kamelen, maar ook gazelles, struisvogels, leeuwen en hyena’s.’

En jachtscènes: ‘Mensen die met pijl en boog op de dieren schieten. Die zijn vaak voorzien van inscripties in Safaitisch schrift met de namen van hun ouders, en voorouders. Dan staat er “naam, zoon van, zoon van, zoon van...”’ Dat gaat soms dertien generaties terug. Het heeft een enorm geheugen.’

Daarnaast onthullen de inscripties relaties van de mensen met andere volkeren in het gebied. ‘Op een steen staat: ik sta op wacht voor de Nabateërs [van het koninkrijk Nabateä]. Het kan zijn dat ze huurlingen waren om handelsroutes te bewaken. Dat moeten we allemaal uitvogelen.’

Daarvoor moet hij onderzoeksgebieden combineren, zegt hij. ‘Het Safaitisch schrift, bijvoorbeeld, is al in 1901 ontcijferd en er is veel studie naar gedaan. Maar vooral de “interessante teksten” staan in de belangstelling, lost van de context. De teksten die we nu hebben gevonden zijn op zichzelf niet zo interessant natuurlijk. Maar ze onthullen wel veel. Als je een tekst los van de context onderzoekt, en andersom, heb je maar het halve verhaal. Er zitten nu drie promovendi op het project: twee houden zich bezig met de teksten en de tekeningen, en een derde met de archeologie om het context te geven. Dat is nieuw.’

De tekeningen dateren van het begin van onze jaartelling. De andere resten zijn soms wel elfduizend jaar oud. ‘We moeten het wel met kleine aanwijzingen doen. En preservatie is een groot probleem. De lichamen in de grafheuvels liggen alleen maar onder stenen, dus door het weer, insecten en vocht zijn die helemaal verdwenen. Ook in de perfect bewaarde graven, die nooit zijn geplunderd, is soms alleen nog stof over. Dit is een plek waar een mens helemaal kan vergaan.’

Het landschap moet er heel anders hebben uitgezien. ‘We hebben houtresten gevonden, van zeven verschillende soorten houtsoorten, uit de derde eeuw na Christus. Die soorten hadden het hele jaar door water nodig. Waarschijnlijk hebben ze niet met bomen uit een ander gebied gesjouwd, want dat is tientallen kilometers weg. Het moet een stuk groener zijn geweest, met veel water, en misschien geen bossen, maar wel bosjes bomen.’

Dat ook woestijnen niet altijd woestijnen zijn geweest, bleek toen het afgelopen jaar, na jaren droogte, weer begon te regenen. ‘Meteen zie je dat er bloemen beginnen te groeien, en er grote waterplassen liggen. Het wordt een heel ander landschap. Daar hebben dieren dan ook weer iets te zoeken, en de nomaden ook.’

Hij vermoedt dat het gebied veel herders met kuddes, maar weinig boeren aan heeft getrokken. ‘Het ligt stampvol met stenen. Zelfs onze bergschoenen gaan helemaal kapot. Voor een boer zou het een tweede of derde keuze zijn. Maar anderen hebben juist ruimte nodig voor hun dieren om te grazen. Met misschien wat ad hoc landbouw op lager gelegen gebieden.’

Hij hoopt met het project een vergeten gebied tot leven te wekken.

‘Deze gebieden worden steeds buiten beschouwing gelaten. Dan krijg je een eenzijdig verhaal, alsof deze mensen niet hebben bestaan. Er zijn zoveel activiteiten die je mist, mensen die tekenden, schreven, en ook wensen en verlangens hadden.’

‘In veel verhalen wordt denigrerend over ze gepraat. Het zijn de barbaren, aan de marges van de koninkrijken. Die worden direct in het verdomhoekje gestopt. In de verhalen van Romeinen, bijvoorbeeld, zijn het alleen de stammen die de forten platbranden. Maar waren ze autonoom? Hadden ze interactie met steden? Hoe intensief was het contact? Dat weten we niet.’

Academische Agenda

Prof.dr. J.F. Brosschot zal op maandag 12 december een oratie houden bij benoeming tot bijzonder hoogleraar bij de faculteit Rechtsgeleerdheid met als leeropdracht Strafrechtspraktijk. De titel van de oratie is ‘Informatie van de rechtspersoon’.

Mw. L. Helfer hoopt op vrijdag 9 december om 10.00 uur te promoveren tot doctor in de Sociale Wetenschappen. De titel van het proefschrift is ‘How politics becomes news and news becomes politics’. Promotoren zijn Prof.dr. R. Andeweg en Prof.dr. P. Van Aelst.

Mw. R.M. Schwallier hoopt op maandag 12 december om 10.00 uur te promoveren tot doctor in de Wiskunde en Natuurwetenschappen. De titel van het proefschrift is ‘Evolutionary diversification of Nepenthes (Nepenthaceae)’. Promotor is Prof.dr. E. Smets.

Dhr. M.D. van Dissel hoopt op maandag 12 december om 11.15 uur te promoveren tot doctor in de Wiskunde en Natuurwetenschappen. De titel van het proefschrift is ‘Exploring and exploiting the mechanism of mycelial pellet formation by *Streptomyces*’. Promotor is Prof.dr. G.P. van Wezel.

Dhr. B. Hagen hoopt op maandag 12 december om 13.45 uur te promoveren tot doctor in de Wiskunde en Natuurwetenschappen. De titel van het proef-

schrift is ‘1,2-cis glycosylations: method development and synthesis of complex oligosaccharides’. Promotor is Prof.dr. G.A. van der Marel.

Mw. R.S. Bapat hoopt op dinsdag 13 december om 10.00 uur te promoveren tot doctor in de Sociale Wetenschappen. De titel van het proefschrift is ‘The Class Divide in Urban Indian Youths’ Lives; Their Time-Use and Adaptive Functioning’. Promotor is Prof.dr. P.H. Vedder.

Dhr. C.A. Williams hoopt op dinsdag 13 december om 11.15 uur te promoveren tot doctor in de Geesteswetenschappen. De titel van het proefschrift is ‘Tactile Paths: on and through notation for improvisers’. Promotoren zijn Prof. R. Barrett, Prof.dr. M. Cobussen en Prof. F.C. de Ruiter.

Dhr. D. Weinbuch hoopt op dinsdag 13 december om 12.30 uur te promoveren tot doctor in de Wiskunde en Natuurwetenschappen. De titel van het proefschrift is ‘Pharmaceutical Aspects of Subvisible Particles in Protein Formulations’. Promotor is Prof.dr. W. Jiskoot.

Mw. M.P. van der Aa hoopt op dinsdag 13 december om 13.45 uur te promoveren tot doctor in de Wiskunde en Natuurwetenschappen. De titel van het proefschrift is ‘Diagnosis and treatment of obese children with insulin resistance’. Promoto-

ren zijn Prof.dr. C.A.J. Knibbe en Prof.dr. A. de Boer (Univ. Utrecht).

Mw. B.M. van Leeuwen hoopt op dinsdag 13 december om 15.00 uur te promoveren tot doctor in de Geneeskunde. De titel van het proefschrift is ‘Vestibular schwannoma treatment: from Quality of Life towards Quality of Care’. Promotoren zijn Prof.dr. P.P.G. van Benthem en Prof.dr. A.A. Kaptein.

Dhr. Y.A.A. Van Damme hoopt op dinsdag 13 december om 16.15 uur te promoveren tot doctor in de Geesteswetenschappen. De titel van het proefschrift is ‘Vragen voor Eckhart’. Promotor is Prof.dr. W. van Anrooij.

Dhr. M.C. Cleary hoopt op woensdag 14 december om 10.00 uur te promoveren tot doctor in de Geesteswetenschappen. De titel van het proefschrift is ‘The harpe organisée, 1720-1840: Rediscovering the lost pedal techniques on harps with a single-action pedal mechanism’. Promotoren zijn Prof.dr. A.G.M. Koopman, Prof. F. de Ruiter en Prof. dr. D. Fabris (Napels).

Dhr. M.L. Sala hoopt op woensdag 14 december om 11.15 uur te promoveren tot doctor in de Geneeskunde. De titel van het proefschrift is ‘MR and CT evaluation of cardiovascular risk in metabolic syndrome’. Promotor is Prof.dr. A. de Roos.

Mw. M. Mućibabić hoopt op woensdag 14 december om 12.30 uur te promoveren tot doctor in de Geneeskunde. De titel van het proefschrift is ‘Intracacies of alpha-synuclein aggregation’. Promotoren zijn Prof.dr. T.J. Aartsma en Prof.dr. G.W. Canters.

Dhr. N.M.T. Berentsen hoopt op woensdag 14 december om 13.45 uur te promoveren tot doctor in de Geesteswetenschappen. De titel van het proefschrift is ‘Discantare super planum cantum’. Promotor is Prof. F.C. de Ruiter.

Dhr. M. Kooriathodi hoopt op woensdag 14 december om 15.00 uur te promoveren tot doctor in de Geesteswetenschappen. De titel van het proefschrift is ‘Cosmopolis of Law’. Promotor is Prof.dr. J.J.L. Gommans.

Mw. E.V.M. Mourits hoopt op woensdag 14 december om 16.15 uur te promoveren tot doctor in de Geesteswetenschappen. De titel van het proefschrift is ‘De bibliotheek van Johannes Thysius (1622-1653)’. Promotoren zijn Prof.dr. P.G. Hoftijzer en Prof.dr. W. van Anrooij.

Mw. R.D. Plak hoopt op donderdag 15 december om 10.00 uur te promoveren tot doctor in de Sociale Wetenschappen. De titel van het proefschrift is ‘What works for whom?’. Promotoren zijn Prof.dr. A.G. Bus en Prof.dr. R.C.M. van Steensel.

Dhr. B. Nobakht hoopt op donderdag 15 december om 11.15 uur te promoveren tot doctor in de Wiskunde en Natuurwetenschappen. De titel van het proefschrift is ‘Actors at Work’. Promotor is Prof. dr. F.S. de Boer.

Mw. N. Liu hoopt op donderdag 15 december om 12.30 uur te promoveren tot doctor in de Wiskunde en Natuurwetenschappen. De titel van het proefschrift is ‘Development of kinase inhibitors and activity based probes’. Promotoren zijn Prof.dr. H.S. Overkleef en Prof. dr. J.J.C. Neefjes.

Dhr. R. van Schendel hoopt op donderdag 15 december om 13.45 uur te promoveren tot doctor in de Geneeskunde. De titel van het proefschrift is ‘Alternative end-joining of DNA breaks’. Promotoren zijn Prof.dr. M. Tijsterman en Prof.dr. J. Brouwer.

Mw. N. Liu hoopt op donderdag 15 december om 15.00 uur te promoveren tot doctor in de Rechtsgeleerdheid. De titel van het proefschrift is ‘The Right to Health’. Promotor is Prof.dr. A.C. Hendriks.

Dhr. B. de Vries hoopt op donderdag 15 december om 16.15 uur te promoveren tot doctor in de Sociale Wetenschappen. De titel van het proefschrift is ‘Burgemeesters in crisistijd: de invloed van de context en persoonlijkheid op het leiderschap van de opperbevelhebber’. Promotor is Prof.dr. C.K.W. de Dreu.

VOOR DE DUIZENDSTE KEER: NEE!

ACTIVISTIE, GRAF TI-ARTIESTE EN PROMOVENDA KRIJGT PRINS CLAUS PRIJS

De Egyptisch-Libanese kunstenares en promovenda Bahia Shehab (1977) trok na de Egyptische revolutie de straten van Caïro in. Daar liet zij haar graffitikunst achter. Steeds weer hetzelfde woord: NEE.

DOOR MARLEEN VAN WESEL ‘Toen op straat mensen werden vermoord, kwam ik op het punt waarop ik moest kiezen: blijf ik vanaf een afstandje alles beschrijven, óf ga ik eraan meedoen en maak ik onderdeel uit van de geschiedenis? Voor mij een gemakkelijke keuze’, vertelt Bahia Shehab.

Op 25 januari 2011 brak er een revolutie uit tegen het regime van de Egyptische president Hosni Mubarak. Een maand eerder was met de Jasmijnrevolutie in Tunesië een golf van opstanden begonnen, die al snel een hoopvolle naam kreeg: de Arabische Lente. Op 11 februari maakte Mubarak na dertig jaar zijn vertrek bekend.

‘De regering trad af’, zegt Shehab. ‘Het leek op het begin van iets nieuws. Maar bij nader inzien was misschien alleen een façade afgetreden.’ De eerste maanden hield ze zich afzijdig. ‘Ik noteerde slechts wat er allemaal gebeurde.’ Tot ze besloot dat ze wel in actie móest komen. Ze ging de straat op en liet een boodschap achter op een muur: het Arabische teken voor het woord NEE.

Op 15 december ontvangt ze in Amsterdam de Prins Claus Prijs, voor haar inzet op het gebied van cultuur en ontwikkeling. Twee dagen eerder geeft ze een masterclass bij het Leiden University Centre for the Study of Islam and Society (LUCIS).

‘Ik bestudeerde de geschiedenis van de Arabische kaligrafie al langer. De letter voor het woord NEE komt in veel varianten voor. Ik was benieuwd geraakt of ik er duizend verschillende zou kunnen vinden op alles wat ooit verschenen was in Arabisch schrift. Ik zocht in bibliotheekboeken en in collecties van musea en universiteiten, waarvan je tegenwoordig gelukkig heel veel online kunt vinden. En het meest maakte ik gebruik van de database

van Bernard O’Kane, met gebouwen uit heel Caïro.’

O’Kane is verbonden aan de American University in Caïro, waar ze zelf studeerde en inmiddels universitair hoofddocent is. ‘Intussen werk ik in Leiden nog aan mijn proefschrift, over de beweging van Letteristen, die in de jaren vijftig en zestig kaligrafie inzetten voor hun boodschap.’

Al die NEE’s kwamen terecht in de kunstinstallatie *A Thousand Times No*, die eind 2010 in het Haus der Kunst in München te zien was. Ze waren ook verzameld in haar boek *A Thousand Times NO: The Visual History of Lam-Alif*, dat ze datzelfde jaar publiceerde. En in 2011 sprayde ze de NEE’s uit haar boek op de muren van Caïro, met steeds een kleine boodschap waartegen ze gericht waren.

‘Dingen waartegen elk normaal mens NEE zou zeggen, maar toch gebeurden ze. Kogels, moordpartijen op straat, het kapot trekken van vrouwenkleren.’ Een van haar bekendste afbeeldingen bevat een blauwe bh, naar aanleiding van een filmpje waarin de oproerpolitie met geweld tekeering tegen een vrouw tot alleen een blauwe bh haar bovenlichaam nog bedekte. Shehab maakte een stuk of 35 van die schilderijen, schat ze. Voor haar andere werk had het geen negatieve gevolgen. ‘De American University moedigt ons gelukkig zelfs aan om ons uit te spreken.’

Op de vraag of ze nooit gepakt is, reageert ze laconiek. ‘I’m still here.’ Dat was anders niet het geval geweest. Er gingen veel mensen de straten op in die tijd. We beschermde onszelf met elkaar. Je kon gemakkelijk opgaan in de menigte.’

Ze was lang niet de enige die verf meenam bij de protesten. ‘Tussen 2011 en 2013 was er een bloeiende scene van ik geloof wel honderden artiesten in Caïro. Nu niet meer: de meesten maken nog wel kunst, maar vooral buiten Egypte. Of in Egypte, maar dan niet meer politiek geladen. Want dat is niet meer mogelijk.’

Hun verhalen zal ze komende dinsdag ook vertellen aan de Leidse studenten. ‘Ik ben zelf maar een van de duizenden activisten. Ik ga ook

Bahia Shehab: ‘Alle dingen waartegen elk normaal mens NEE zou zeggen, gebeurden toch.’

ALLES IS OVERGESCHILDERD. WE WONEN IN A NICE AND CLEAN CITY

vertellen over het werk van anderen, hoe ze met de situatie dealden en wat hen in de toekomst nog te wachten staat. Een goed boek over de straatkunst uit de revolutie is trouwens *Walls of Freedom* (2014). In Egypte is het verboden. We kunnen het alleen buiten Egypte bemachtigen, en dan onze kopieën naar binnen smokke-

len. Het is een goede documentatie van wat we gemaakt hebben.’

Op de muren is namelijk niks meer te zien. ‘Alles is overgeschilderd. We wonen in a nice and clean city nu. Intussen is het Egyptische pond, onze munteenheid, op drift geraakt. Ik denk dat de mensen hier beter verdienen.’

Zelf laat ze soms nog NEE-tags achter, maar dan op uitnodiging, in andere steden. ‘Dit jaar bijvoorbeeld in Vancouver, New York en Madison in Wisconsin. Ik voeg er nu andere boodschappen aan toe, uit gedichten, die gaan over waar we nu staan met z’n allen, de huidige stand van zaken. In Marrakesh, Tokyo, Istanbul en Beirut voerde ik die opzet verder door. En volgende week beschilder ik een muur in Amsterdam. Wat ik erop zet, weet ik al wel, maar ik wil het nog niet kwijt.’

Meer over het NEE-project is te zien in de documentaire *Nefertiti’s Daughters* (2015) en in Shehabs TED Talk uit 2012. Ze is er nog niet helemaal klaar mee.

‘Soms moet je dingen loslaten, zodat ze een eigen leven kunnen gaan leiden. Sinds 2012 maak ik ook allerlei andere kunstprojecten met een politieke boodschap, en er zullen ongetwijfeld nóg andere ideeën komen. Maar met de NEE-tekenen zal ik altijd wel bezig blijven. Al die NEE’s blijven bijzonder voor me.’

Bahia Shehab: *A Thousand Times No: Masterclass on Arabic Revolutionary Graffiti*
Matthias de Vrieshof 2,
di 13 dec, 13.00 – 17.00
Aanmelden t/m 9 dec
via lucis@hum.leidenuniv.nl

English page

Joanne Liu: "Acknowledging a crisis is not the same as aid." Photo's by Médecins Sans Frontières

Europe has sunk so low

These are troublesome years for Médecins Sans Frontières, its president claims

Médecins Sans Frontières struggled to contain the Ebola crisis, according to its international president, Joanne Liu, during the lecture she gave as Cleveringa Professor. In her inaugural speech, she lashed out at the "heartless and hypocritical" European refugee policy.

BY ANOUSHKA KLOOSTERMAN "A story of failures" is how Joanne Liu, the international president of Médecins Sans Frontières, describes the battle against the Ebola epidemic in West Africa. In Leiden University Medical Centre's full lecture hall, she relates how the virus could spread relatively unnoticed before it became an epidemic, killing thousands of people. She speaks of the difficulties of getting the world to do something and how hard it proved, time and again, to persuade people to get treatment.

"We sent out the wrong signals. We asked people to come to us to die, far away from their families, in an isolated building and surrounded by men in space suits. Who would want that?"

Liu (1965), born in Canada to two Chinese immigrants, studied medicine in Montreal. Twenty years ago, she took part in her first mission for Médecins Sans Frontières, the organisation she has headed since 2013. But the last few years have been beset with problems, she says: the bombing of hospitals in Syria and Afghanistan, the refugee crisis and the outbreak of Ebola in 2014. This year, the doctor has been appointed to the Cleveringa Chair.

She has never been one to hide her opinions, avoid public debate or shrink from taking a tough stance. She has argued her case to many international delegations many times.

Earlier this year, she complained to the UN Security Council about the bombing of Aleppo's hospitals. Under her direction, Médecins Sans Frontières refused all subsidies from the European Union (60 million) in protest against the deal with Turkey and the treatment of refugees (see box).

At the peak of the Ebola epidemic in September 2014, she addressed a meeting at a United Nations conference: the previously promised aid was "too little, too late". At the time, tens of thousands of people had been infected, of whom many died, including a number of Médecins Sans Frontières staff. In the same period, the clinics in the region had so little, they could only admit the most severely affected patients.

"People go there to die." The staff were overwhelmed and could not deal with the influx of sufferers. In the meantime, there was practically no means of stopping the virus.

"We lost the battle these last six months", she told the diplomats at the conference. "We need to beat it in the next three months". She asked for military aid and biohazard experts to eradicate the disease. "If the world doesn't show up, we pull out."

In the period before that, Liu had already held around five hundred interviews to call attention to the crisis in Africa. According to Liu, the situation was already out of control by June. "Previous outbreaks of Ebola had killed perhaps a few hundred victims, but now the figures were quickly reaching the

thousands so we really needed help." But help was slow in coming: even the media strategy initially failed to rouse the world. It was August 2014 before the World Health Organisation acknowledged that we had an emergency on our hands. "But acknowledging a crisis is not the same as aid," Liu explains.

The aid began to trickle in, but gradually. "Military units and healthcare workers started working together. More beds were arrived, but it wasn't enough. We were more like a mortuary." She described the cooperation as "good and bad": "The military are well organised but follow orders. So when the virus started to abate and they arrived at a village without any patients that week, we asked them to go to another where

Ebola was still rife. But they refused because they hadn't had orders.

The organisation made mistakes too, particularly at the start of the epidemic. The virus spread through Guinea, Sierra Leone and Liberia for three months without being recognised because the people there weren't familiar with the illness – it had broken out before in other parts of Africa but had only affected small areas. Besides, people were frightened; they did not trust the government and healthcare was lacking. Funeral rites posed yet another problem: the bodies of dead victims are contagious. At funerals, the deceased's relatives traditionally touch the body, allowing the virus to spread more easily.

"It took months to convince people to get treatment", says Liu. "It takes two to make it work. An epidemic begins and ends in the local community."

When, in March 2014, it became clear that the virus had reached epidemic proportions, the governments of the affected countries were still reluctant to sound the alarm. After all, announcing to the world that your country has been hit by a deadly virus spells trouble. Liu explains: "When a country is affected, it becomes cut off from the rest of the world and air traffic and trade break down."

The explosive spread of the disease came to a halt eventually, now only affecting smaller, rural areas. The current epidemic has not completely been beaten – Liu mentioned "a long race to the finish."

More than 28 thousand people were infected, of whom more than eleven thousand did not survive. The 17 thousand survivors still carry the virus. "They are ill for a very long time; they still suffer from eye problems and pain", Liu continues. "And their sperm still contains Ebola."

"Refugees are caged like animals"

Europe has "sunk so low", Liu said during her inaugural speech on 25 November, which she gave as Cleveringa Professor. Every year, a scientist who is involved with the Second World War or issues concerning justice, freedom and responsibility is appointed to the Cleveringa Chair.

In her inaugural speech, Liu discussed the refugee crisis and the bombing of hospitals in war zones like Syria and Afghanistan.

Médecins Sans Frontières is a humanitarian organisation, she stressed. Their work is based on neutrality "but we speak out if we see an unacceptable situation. Our starting point is always humanity. We help everyone, regardless of where they come from or who they are fighting for."

The refugee crisis is one of those unacceptable situations. Liu has little time for the EU's policy. Médecins Sans Frontières has refused all subsidies from the European Union – totalling more than 60 million Euros – since last year in response to the EU refugee policy, which, according to the organisation, actually means keeping refugees out rather than taking them in.

"Take the deal with Turkey, for example, which is heartless and hypocritical. It denies that the refugee treaty applies to

everyone, except 72,000 refugees. What started as a right, guaranteed by an alliance of states, has been reduced to a favour for the happy few."

She thinks shelter for refugees should be a right. "Now, the poorer countries have been left to cope with the refugee crisis. They can't deal with yet another problem; how can they cope without cutting back on rights and aid? Or without securing their borders even more?"

Refugees are "caged like animals because they dare aim higher", Liu claims. "In a culture where happiness and self-improvement are the highest ideals, it is so absolutely hypocritical to condemn those who want the same because they don't have money or the right papers. Europe has sunk so low. One government after the other throws fatal obstacles in their paths."

"Four of the five permanent members of UN Security Council are involved in bombing Syria, ripping its population to pieces. All the EU member states are involved, as they either implicitly or openly support the bombs. I want to ask these political leaders: what do you think the survivors of the bombs will do? Do you think they'll wait until it's their turn? They'll leave, of course! Aid can't reach them while their lives are being blown apart."

Kamervragen

Foto Marc de Haan

‘Ik verzamel goede intenties’

Josje van der Bent (22, Literary Studies)

Huis: Pelikaanhof
Kamer: 15m²
Huur: 350 euro (incl. internet en tv)
Huisgenoten: 8

Hoe lang woon je hier al?
‘Drie jaar. Ik heb het via iemand van mijn vereniging Catena gevonden. Een vriend van hem zocht een huisgenoot. Ik dacht: ach, die kamer krijg ik vast niet, maar laat ik het maar proberen. Dan heb ik in ieder geval een keer een hospiteeravond meegemaakt.
‘Ik ben toen helemaal verdwaald, ik kon het echt niet vinden. Ik was hier nog nooit geweest. Uiteindelijk zijn ze me gaan zoeken. Er waren maar twee kandidaten, en ik ben het gelukkig geworden.’

Je hebt een hoop spullen...
‘Mijn kamer is een grote verzameling van goede intenties. Onder de tafel ligt een Weight Loss Hoop, een soort hoelahoep, maar dan zwaarder. Het werkt als een jekko, maar ik vind het nu te koud buiten. Ik heb het wel een maand iedere dag gebruikt. Ik doe nog wel aan Club Yoga op het Universitair Sport Centrum. Dat is een mix van pilates, krachttraining en yoga. Dat doe ik al een jaar. Maar je hoeft dan niet per se te gaan, dat is wel gevaarlijk voor mij. Dan regent het weer, of mijn computer roept...
‘Ik heb ook een krijtbord, in een poging mijn leven te ordenen. Ik heb ook een agenda gemaakt, daarvoor gebruik ik *bullet journaling*. Dat is een bepaalde manier van je agenda indelen, met

bullet points. Het is heel leuk als je een beetje creatief bent. Ik vind het idee van koken ook leuk. Ik heb allemaal *Allerhandes*, ik vind de foto's en de recepten gaaf. Maar in de praktijk maak ik vaak rijstmaaltijden. Ik kan wel koken hoor. Mijn opa is chefkok.’

Steek je vaak wierook op?
‘Ja, het maakt me rustig. Dan kan ik lekker studeren met een muziekje. Ik luister echt alles van Rammstein tot Enya en Britney Spears.’

En je kleding?
‘Ik ben dol op vintage kleding. De rode jurk is echt mijn *pride and joy*. Hij is uit de jaren 60, en eronder zit een enorme petticoat. Ik vond het in een zaak die

gespecialiseerd was in oude galajurken, ook uit de negentiende eeuw. Daar was ook een ander stel, en toen ik deze jurk aantrok, zei de man: “Meid, dat is hem gewoon! Als je hem niet neemt, word ik boos.” Bleek later dat die mensen werkten bij missverkiezingen, en dat ze op zoek waren naar een jurk voor Miss Nederland. En door hen ben ik geadviseerd! Ik heb ook nog bakken kleding onder mijn bed, en daarnaast nog wat in de gangkast. Pas heb ik wel veel dingen weggebracht. Dat is wel een heel ding, ik denk altijd: wat als ik het nog nodig heb? Maar dan ligt het een jaar ongedragen in mijn kast, en iemand anders kan het dan toch beter gebruiken.’

DOOR ANOUSHKA KLOOSTERMAN

Column

Opwarmen

Bij ons in de fusie is het altijd kerst. Lichtslingers verlichten de kamer het hele jaar door en ‘*Last Christmas*’ van Wham! is hier verre van seizoensgebonden.

Eigenlijk vind ik dat wel fijn. De meeste mensen verlangen namelijk de hele winter lang naar het moment dat de blaadjes de bomen weer sieren, maar in de zomer verlang ik regelmatig naar de tijd dat we de kerstboom mogen versieren.

Ik moet wel toegeven dat buitenkomen in deze tijd van het jaar niet echt bepaald een pretje is. Een retourtje supermarkt is namelijk al gauw vergelijkbaar met een poolexpeditie. Helaas zonder uitzicht op pinguïns, maar toch heeft het iets.

Thuiskomen voelt gewoon beter na zo’n zware tocht. Het zou kunnen liggen aan *effort justification*: de neiging om iets hoger te waarderen naarmate je er meer moeite in hebt gestoken. Een van de klassieke voorbeelden is dat je een wijntje als beter beoordeelt wanneer er een hoger bedrag op het prijskaartje staat, onafhankelijk van wat voor wijn het is.

Wanneer je dan thuiskomt met je pak chocomel, blik erwtensoep en wollen sokken kan het eigenlijk niet misgaan. Zelfs Robert ten Brink mag erbij zijn op zo’n moment.

Het is bijna alsof we ons woord ‘gezellig’ volledig te danken hebben aan de Hollandse winter. Het woord waar we misschien nog wel trotser op zijn dan alle windmolens, tulpen en ons drugsbeleid bij elkaar.

De gezelligheid die mede gecreëerd wordt door de kerstverlichting, hete chocolademelk en een warme radiator. Bijna ironisch is het eigenlijk, dat we juist de dingen die bijdragen aan *global warming* gebruiken om de winter wat draaglijker te maken. Alsof we hem niet alleen willen doorstaan, maar ook liever hebben dat hij niet terugkeert. Het zou aan Robert ten Brink kunnen liggen.

Wat vrienden van ‘t Witte Huis aan de Morsweg pogen hier toch iets tegen te doen. Met de DUWO *Student Energy Race* proberen ze zoveel mogelijk energie te besparen door samen te douchen, elkaar warm te houden of eten af te halen. Oké, het kan er ook op wijzen dat het ze alleen om de energierekening gaat of dat ze gewoon heel erg van kapsalons, pizza's en elkaar houden.

Toch is het iets om over na te denken. Is het ‘t echt waard om nu een lichtgevend rendier op je warme huis te hebben als dat ertoe leidt dat we nooit meer een echte winter zullen krijgen?

Is het nog wel leuk als de wijntjes tijdens het kerstdiner gedronken worden terwijl het buiten zo’n 25 graden is? Oh wacht, eigenlijk viert alle Leidse studenten het al in de zomer.

MATTIJN DE GROOT is student wijsbegeerte

Bandirah

